

Gönderim Tarihi: 17.12.2024

Kabul Tarihi: 29.04.2025

16. YÜZYILDA EZİNE KAZASI VAKIFLARI (TAHRİR DEFTERLERİNE GÖRE)

Ezine Province Foundations in the 16th Century (According to Tahrir Defters)

Musa SEZER

Dr. Öğr. Üyesi; Erzurum Teknik Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
musa.sezer@erzurum.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-3659-4085

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Günümüzde Çanakkale iline bağlı bir ilçe olan Ezine, antik dönemde Troas bölgesinde yer almaktaydı. Bizans İmparatorluğu döneminde şehir vasfından uzak olan Ezine'deki ilk Türk yerleşmelerinin Danişmentliler olduğu tahmin edilmektedir. Karesioğulları idaresinin de görüldüğü Ezine'de Osmanlı hâkimiyeti Orhan Bey döneminde başlamıştır. Ezine, 16. yüzyıl boyunca Biga Sancağı'na bağlı bir kaza olarak idari sistemdeki varlığını sürdürmüştür. Ezine vakıfları ile bu vakıfların sosyal ve ekonomik hayata etkisini konu alan bu çalışmanın temel kaynağı 16. yüzyıl tahrir defterlerinde yer alan evkaf kayıtlarıdır. Türk-İslam şehirlerinin kurulması ve gelişmesinde vakıf kurumunun önemli tesirleri olmuştur. Vakıflar aracılığıyla tesis edilen hayrat ve akarlar Ezine şehrinde sosyal, dinî, kültürel, ekonomik ve bayındırlık gibi alanlarda hizmet vermiş, toplum hayatını kolaylaştırıcı ve iyileştirici etkide bulunmuşlardır. Bu çalışmada Ezine'de değişik türden olduğu görülen vakıfların mal varlıkları, gelir-gider durumları, çalışanları ve maaşları, vakıflara gelir sağlayan köyler, bu köylerin üretim durumları gibi konular ele alınmıştır. İncelenen vakıfların şehir hayatına etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ezine'deki vakıf kurucuları arasında Osmanlı Devleti'nin kurulup gelişmesinde rol oynayan devlet adamları ve görevliler tespit edilmiştir. Bu çalışma vesilesiyle söz konusu kimselere de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Biga, Ezine, Vakıf, Tahrir

Abstract

Ezine, which is now a district of Çanakkale province, was located in the Troas region in ancient times. It is estimated that the first Turkish settlements in Ezine, which was far from being a city during the Byzantine Empire, were the Danışmentes. The Ottoman rule in Ezine, where the Karesioğulları administration was also seen, started during the reign of Orhan Bey. Ezine continued its existence in the administrative system as an accident under Biga Sanjak throughout the 16th century. The main source of this study, which focuses on the foundations of Ezine and their impact on social and economic life, is the evkaf records in the 16th century tahrir books. The institution of foundations had important effects on the establishment and development of Turkish-Islamic cities. The charities and mites established through foundations served in the city of Ezine in social, religious, cultural, economic and public works fields and had a facilitating and improving effect on social life. In this study, the assets, income-expenditure status, employees and their salaries, the villages that provide income to the foundations, the production status of these villages, etc. of different types of foundations in Ezine are discussed. It is aimed to reveal the effects of the examined foundations on urban life. Among the founders of foundations in Ezine, statesmen and officials who played a role in the establishment and development of the

Ottoman Empire were identified. On the occasion of this study, these people are also mentioned.

Keywords: Çanakkale, Biga, Ezine, Foundation, Tahrir

1. GİRİŞ

Biga Yarımadasının güneybatısında bulunan Ezine, günümüzde Çanakkale'ye bağlı bir ilçedir. Ezine'nin bulunduğu bölgeye Antik Çağ'da Troas denilmekteydi. Şehrin tarihi muhtemelen Ortaçağ öncesine uzanmamaktaydı. Bizans döneminde burada köy statüsünde bir yerleşim alanı bulunmaktaydı. Bölgeye dair ilk Türk yerleşmeleri ise 13. yüzyılın sonlarında Danişmendliler ile başlamıştır. Danişmendlilerden önce Ezine'nin olduğu yerde şehir statüsünde bir yerleşimin olmamasından dolayı Ezine'nin Türkler tarafından kurulduğu ihtimalinin daha yüksek olduğu söylenebilir (Uysal, 2019, s. 147-148). Şehrin ilk nüveleri konusunda Danişmendliler'in bölgeye geldikten sonra bir köy kurmalarından, bir cami inşa etmelerinden ve şehrin bu cami etrafında genişlediğinden bahsedilmektedir (Akşit, 1976, s. 157). 14. yüzyıldan itibaren şehir ve çevresi Karesioğulları'nın hâkimiyeti altında kalmıştır (Uysal, 2019, s. 148). Bölgedeki Osmanlı varlığı Orhan Bey dönemine rastlamaktadır. Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa, Gelibolu'ya geçmeden önce 1353 yılında Biga ve çevresini Osmanlı topraklarına katmıştır. Biga çevresinde olduğu için muhtemelen Ezine de bunlar arasındaydı. Osmanlı idaresindeki Ezine kazası, Kaptanpaşa (Cezâyir-i Bahr-i Sefid) eyaletinin Biga sancağına bağlıydı (Emecen, 1992, s. 136-137). Şehir ile ilgili tahrir defterlerindeki bazı kayıtlarda adı "Ezine-bazarı" olarak da geçmektedir (BOA. TT.d. 59, s. 295; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 15a).¹ Bu ismini bölgede önemli görevlerde bulunmuş bir idareciden aldığı düşünülmektedir. Bu kişinin Yıldırım Bayezid'in Karesi sancağındaki yöneticisi "İne Bey" in olması muhtemeldir. Bu sebeple "İne Pazarı" veya "İne Beyi" şeklinde isimlendirilmiştir (Demircan, 2000, s. 77).

Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal ve ekonomik bakımdan şehirlerin gelişimine katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. Şehirdeki vakıf yapıları genellikle bir cami etrafında toplanmaktaydı. Bu yapılar dinî, kültürel, iktisadî, beledî ve sosyal hayata yaptıkları katkılar ile öne çıkmaktaydılar. Medrese, aşevi, misafir yurdu, hastane, hamam, kervansaray, su yolu, kanalizasyon, han, çarşı, değirmen, imalathaneler, boyahane, salhane, başhane, pazar yerleri gibi yapılar yeni kurulacak bir şehrin ya da mevcut eski bir şehrin semtinin temelini oluşturmaktaydı (Barkan, 1963, s. 249). Örneğin; Erzurum köklü vakıfların olduğu ve bu vakıflar aracılığı ile dinî, sosyal, eğitim ve kamusal hizmetlerin hayata

¹ "... der nefsi-i Ezine-bazarı ..."; "Nefs-i Ezine, zikr olan nefsi Ezine-bazarı ki ..."

geçirildiği bir şehir olarak öne çıkmaktadır. Vakıfların Erzurum'un gelişiminde, imar ve iskânında büyük etkileri olmuştur (Pamuk, 2011, s. 361-369). Yine Sivas'ta vakıfların şehrin dış görünümünün oluşmasında, ekonomik yapısında, insanların dinî, eğitim ve beledî ihtiyaçlarının sağlanmasında önemli rolü bulunmaktaydı (Demirel, 2000, s. 158). Antakya'da yapılan vakıf cami, mescit, medrese, zaviye ve imaretler aracılığıyla insanlar çeşitli ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Böylece insanlar arasında iletişim ve etkileşim kolaylaşmış, vakıflar sayesinde toplumsal adalet ve huzur sağlanmıştır (Çakar, 2015, s. 33). Ayntâb'da Osmanlılardan önce Eyyubîler, Selçuklular, Memlûkler ve Dulkadırlılar zamanında meydana getirilen yapılar Osmanlı döneminde de halkın ihtiyaçlarını karşılamaya devam ettiler. Ayntâb'da 1536-1574 yılları arasında artan nüfus ile imar iskân faaliyetleri yoğunluk kazanmış ve yeni vakıflar meydana getirilmiştir. Bunların yanında eski vakıflar da varlıklarını devam ettirmiştir. Ayntâb şehrinde vakıfların şehrin fizikî yapısında meydana getirdiği değişimlerin yanında dinî, kültürel, eğitim, sosyal, ekonomik ve beledî açılardan da önemli gelişmelere yol açtığı tespit edilmektedir (Pamuk, 2014, s. 10-16).

Osmanlı'nın kuruluşunun gerçekleştiği bölgelere yakın olması ve kuruluş dönemi faaliyetlerinin yoğunlaştığı coğrafyada olması bakımından ayrı bir öneme sahip olan Ezine'de de çeşitli vakıflar meydana getirilmiştir. Bu vakıfların Ezine'nin imarına, bayındırlığına, gelişimine katkı sağladığı ve bütün bunların da bölge halkının yaşamını her bakımdan kolaylaştırdığı muhakkaktır. Ezine vakıflarını konu alan bu çalışma dört tahrir defteri esas alınarak hazırlanmıştır. İncelenen tahrir kayıtlarından Ezine vakıflarına ait birçok yapının olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar arasında cami, mescit, muallimhane, mektephane, hamam, zâviye, dükkân, köprü, çeşme gibi yapılar tespit edilmektedir. Çalışma ile söz konusu yapıların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, özelde Ezine tarihine, genelde Osmanlı Tarihine ve vakıf çalışmalarına bir katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

2. EZİNE VAKIFLARI

16. yüzyılda Ezine kazasında dört selâtin ve vüzerâ, üç para, iki zâviye ve çok sayıda mezrâ vakfı bulunmaktaydı (BOA. TT.d. 59, s. 325-329, 330; BOA. TT.d. 166, s. 236-237; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b, 17a-18b; BOA. TT.d. 536, s. 31-33, 37-38).

2.1. Selâtin ve Vüzerâ Vakıfları

Vakıfların Osmanlı Devleti'nde şehirlerin oluşmasında, iktisadî ve sosyal hayatında oynadıkları rol çok önemlidir. Ancak bunun kadar vakıfları

yapan kişilerin kim olduklarının ve meydana getirilen vakıf yapılarının amaç ve özelliklerinin de incelenmesi gerekmektedir (Barkan, 1963, s. 240). Ezine’de kayıtlı vakıflar arasında bölgede etkin olan devlet adamlarının ve görevlilerinin isimlerine rastlanmaktadır. Selâtin ve vüzerâ vakıfları arasında Süleyman Paşa, Sultan Murad Hüdavendigâr Han, Saruca Paşa, İbrahim Paşa ve Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa vakıfları vardı. Bunlardan “Süleyman Paşa ve Sultan Murad Han Vakfı” hariç olmak üzere diğer vakıfların Ezine’ye bağlı köylerden elde edilen gelirleri Ezine dışındaki yapılara sarf edilmekteydi. Ezine’nin bazı köylerinden sağlanan gelirler Gelibolu’daki Saruca Paşa vakfına ait imarete (BOA. TT.d. 536, s. 31-33), Kum/Kumköy köyünden sağlanan gelirler Edirne’deki İbrahim Paşa vakfına ait imarete (BOA. TT.d. 59, s. 328) ve Geyikli-ili köyündeki gelirler Bursa’da Veliyüddinoğlu Ahmed’e ait olan medreseye sarf edilmekteydi (BOA. TT.d. 59, s. 328-329). Bahsedilen bu üç vakfın Ezine’nin sosyal ve ekonomik gelişimine doğrudan bir katkı sağlamadıkları anlaşılmaktadır. Buna rağmen burada bahsedilmelerine sebep, Ezine’deki üretimden pay almaları ve ilgili vakıf tahrir defterlerinde kaydedilmiş olmalarıdır. Bu nedenle de şehre doğrudan katkısı bulunan Süleyman Paşa ve Sultan Murad Han vakıflarından sonra ele alınmışlardır.

2.1.1. Süleyman Paşa ve Sultan Murad Han (Hüdavendigâr) Vakfı

1516 ve 1530 yılına ait kayıtlara göre vakfa gelir sağlayan Ezine’ye bağlı İkizlü köyü, Ezine’nin Kemallü köyündeki caminin hatibi ile imam Taceddin tarafından tasarruf ediliyordu (BOA. TT.d. 59, s. 330; BOA. TT.d. 166, s. 237).² 1574 yılına ait kayıta vakıf hakkında daha ayrıntılı bilgi elde edilmektedir. İkizlü köyü, Süleyman Paşa ve Sultan Murad Han tarafından ulema ve salih kimselere vakfedilmiştir. Söz konusu köy, Asılhan Bey’in Kemallü köyünde yaptırdığı caminin³ vakfı için, imam ve hatip tarafından tasarruf edilmekteydi. Burada Asılhan Bey ve babası Kemal’in Sultan Murad soyundan geldiği bilgisi dikkat çekicidir. Bu bilgiye daha önce başka bir yerde rastlanmamıştır. Camiye iyi hizmet verilmediğinden sebep caminin ihya edilmesi amacıyla, İkizlü köyünün tasarruf edilmesi için imam ve hatip tayin edilmesi istenmiştir (BOA. TT.d. 536, s. 38).⁴

² Kemallü köyü 1516 ve 1530 yılında “*Karye-i Cami-i Kemallü*” şeklinde kaydedilmiştir.

³ Camii ve Asılhan Bey’in bölgedeki diğer eserleri hakkında bilgi için bkz. (Ayverdi, 2006, s. 65-67).

⁴ “*Karye-i İkizlü tâbi Ezine, karye-i mezbûreyi merhûm Sultan Murad Han ve Süleyman Paşa tâbe şerâh ulemâ’ ve sulehâya vakf idüb yine kazâ-i mezbûrede merhûm Sultan Murad Han tâbe şerâh neslinden Asılhan Beg nam sahib(-i) hayr karye-i Kemallü’de binâ itdûgi cami-i*

Ekrem Hakkı Ayverdi, kitabesine göre söz konusu caminin Murad Hüdavendigar devrinde 784 Safer sonu/1382’de Asılhan Bey bin Kemal tarafından yapıldığını bildirmiştir. Asılhan Bey ve babasının kim olduğu hakkında bir bilgiye rastlanmazken, Asılhan Bey’in köydeki Selçuklu üslubuyla yapılan kabrinden vefat tarihinin 785/1383 yılı olduğu görülmektedir. Bu tarihin ise caminin yapılışından bir sene sonra olduğu anlaşılmaktadır (Ayverdi, 2006, s. 67).

İkizlü köyünün 1516, 1530 ve 1574’te 931 akçe hâsılatı vardı (BOA. TT.d. 59, s. 330; BOA. TT.d. 166, s. 237; BOA. TT.d. 536, s. 38). 1516 ve 1574 yıllarında köye ait ayrıntılı gelir durumu   yleydi.

Tablo 1. 1516 ve 1574 Yılında İkizlü Köyü Gelirleri

1516				1574			
Gelir �e�idi	Miktarı		Kıymet	Gelir �e�idi	Miktarı		Kıymet
	m�d	kile			m�d	kile	
Hınta (Buğday)	3	-	480	Hınta	1	17	481
Şair (Arpa)	1	-	100	�air	-	16	112
Burçak	-	3	15	Burçak	-	2	16
Nohud	-	2	20	-	-	-	-
Kıymet				Kıymet			
Resm-i �ift	33		-	Resm-i Bennak	84		-
Resm-i Bennak	168		-	Resm-i Mücerred	18		-
-	-		-	��r-i Badem	4		-
-	-		-	Resm-i Bostan	8		-
��r-i Ba�	25		-	Hâsılat-ı Ba�	128		-
-	-		-	��r-i Palamud	20		-
-	-		-	Resm-i Otlak	30		-
Penbe (Pamuk)	30		-	-	-		-
Bâd-ı hevâ, arus, de�tbani	60		-	Bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, de�tbani	30		-
Hâsıl	931 akçe			Hâsıl	931 akçe		

Yıllara göre bu miktar de i mese de tahrirler arasında gelir  e itleri ve tutarlarının de i ti i görülmektedir. Gelir kalemleri 1516 ve 1574 tahrirlerinde daha ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Bu tarihlerde hınta (buğday), şair (arpa), burçak, nohut, penbe (pamuk), badem, palamut (pelit), ba -bostan ürünleri ve otlak gibi, ayrıca çift, bennak, mücerred gibi kişi ba ı

 erifin evk fı olmamak ile karye i mezbûre-i camii mezbûreye imam ve hatib olanlar tasarruf idegeldikleri defter-i âtikde mestur ve mukayyed bulunub hâlâ mahd den evveliyatda tahrîr olundukda karye-i mezbûre ecnebi elinde tutulmak ile camii  erife candan hizmet olunmaz olup, camii mezbûr(i) ihy  olunmak için karye-i merk me min b d imam ve hatib olanlar t yin olunub defter-i cedîde kayd olunması m n sib g r l b ay n-ı vilâyet ric sıyla p ye-i ser r-i  l ya arz olundukda karye-i mezk re-i min b d camii-i mezbûre imam ve hatib olanlar mutasarrıf olalar deyu ferman olunduğu ecilden defter-i cedîd-i hakâniye kayd olundu.”

alınan vergiler ve bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, deştbanî gibi zuhurata bağlı vergiler köyden elde edilen gelir kalemleriydi.

2.1.2. Saruca Paşa Vakfı

Yukarıda bahsedildiği üzere Ezine’de bazı köylere ait gelirler, şehir dışında yer alan vakıf yapılarına aktarılmaktaydı. Dolayısıyla bu vakıflar Ezine şehrini doğrudan etkilememekteydi. Ancak söz konusu gelirlerin Ezine topraklarından elde edilmesi burada bahsedilmesini gerekli kılmıştır.

Saruca Paşa’nın Gelibolu’da imareti olduğundan yola çıkarak bu kişinin Gelibolu sancakbeyi Saruca Paşa olduğu anlaşılmaktadır. 1415’ten önce yaşamış Saruca Paşa, Osmanlı donanmasının organize edilmesinde emeği geçmiş ve donanmanın ilk kapudan paşası olmuştur (Bostan, 2001, s. 354).

Ezine’nin Pınarbaşı, Üyücek ve Şeyhler köyleri ile Çavdar mezarından sağlanan gelirler, Saruca Paşa’nın Gelibolu’da yaptırdığı imaretine aktarılmaktaydı. Belirtilen köylerden Şeyhler, 1574 tarihli defterde “Karye-i Işıklar” şeklinde kaydedilmişti (Bostan, 2009, s. 168).

Bu üç köyün geliri 1516 ve 1574 yılına ait tahrir defterlerinde birleştirilerek verilmiştir. 1530’da ise bu köylere Ezine’ye bağlı Çavdar mezarısı da eklenerek 13.428 akçe kaydedilmiştir. 1530’da köylerin hâsılı 12.134 akçe, Çavdar mezarısının hâsılı ise 1.294 akçe çıkmaktadır. Köylerin toplam hâsılatı 1516 yılında 12.134 ve 1574’te 15.984 akçeydi (BOA. TT.d. 59, s. 325-327; BOA. TT.d. 166, s. 237; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b, 17a-18a; BOA. TT.d. 536, s. 31-33).

Tablo 2. 1516 ve 1574 Yılında Pınarbaşı, Şeyhler/Işıklar ve Üyücek Köyleri Gelirleri

1516				1574			
Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet
	müd	kile			müd	kile	
Hinta	15	7	2.456	Hinta	11	1	2.873
Şair	7	2	710	Şair	13	7	1.869
Alef (Yulaf)	3	1	213	Alef	1	8	140
Burçak	-	10	50	Burçak	3	15	600
Susam	-	10	150	Susam	-	14	280
-	-	-	-	Nohud	-	6	74
-	-	-	-	Erzen (Dan)	-	13	104
Kıymet				Kıymet			
Resm-i Çift	627			Resm-i Çift	957		
-	-			Resm-i Mücerred	384		
Resm-i Bennak	228			Resm-i Bennak	288		
Sazlık	150			Resm-i Sazlık	200		
-	-			Hassa Sazlık	230		
Bostan	100			Resm-i Bostan	209		

Resm-i Ağnam	700	Resm-i Ganem	635
Otlak Su Sığırı	500	Resm-i Otlak-ı camus	1.590
-	-	Resm-i Otlak	110
-	-	Öşr-i Sir (Sarımsak) ve Piyaz (Soğan)	19
-	-	Öşr-i Palamud	170
-	-	Resm-i Kovan	36
Penbe	300	Öşr-i Penbe	355
-	-	Asiyab-ı âb (1 bab)	40
-	-	Asiyab-ı âb (2 bab)	80
Mukata-i Çayır	5.000	-	-
Mukata-i Nehr-i âb	700	-	-
-	-	Resm-i Kışlak, Cemaat-i Kızılkeçiler	1.000
-	-	Resm-i Kışlak, Kayacıkâğıl an Cemaat-i Kara Kılğallar	1.200
-	-	Resm-i Çift ez hariç	341
-	-	Nısf-ı Hâsıl-ı Çeltik	1.200
Niyabet, arus, resm-i tapu, deştbanı, yava, abd-i âbık	250	Bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, deştbanı, cürm-ü cinâyet, yava, abd-i âbık	1.000
Hâsıl	12.134 akçe	Hâsıl	15.984 akçe

1516'dan 1574'e kadar gelir çeşitlerinde ve mevcut ürünlerin miktarlarında artış olduğu gözlenmektedir. Tarımsal ürünler dışında kışlamak amacıyla kalan cemaatlerden alınan kışlak geliri de bu artışta etkili olmuştur. İki tahrir arasında 3.850 akçe yani yaklaşık % 32 artış görülmektedir.

Ezine'ye bağlı Çavdar mezrası Saruca Paşa vakfına gelir getiren bir diğer kaynaktı (BOA. TT.d. 59, s. 326-327; BOA. TT.d. 166, s. 237; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b). Bu mezra bazı tahrir defterlerinde "Çavdarlı" olarak kaydedilmiştir (BOA. TT.d. 536, s. 30; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b). 1516 ve 1574 yılında mezrada kaydedilen 1.294 akçe hâsılat (BOA. TT.d. 59, s. 327; BOA. TT.d. 536, s. 30)⁵ yine Saruca Paşa'nın Gelibolu'daki imaretine sarf edilmekteydi.

Tablo 3. 1516 ve 1574 Yılında Çavdar Mezrası Gelirleri

1516				1574			
Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet
	müd	kile			müd	kile	
Hınta	2	5	360	Hınta	2	15	377
Şair	1	10	150	Şair	1	11	217
Alef	1	-	70	-	-	-	-
-	-	-	-	Burçak	1	9	232

⁵ 1516 yılına ait defterdeki veriler toplamınca 1.334 akçe çıkıyor; 1574 yılındaki veriler toplamınca 1.304 çıkıyor.

Erzen	-	2	8	Erzen	-	13	104
	Kıymet				Kıymet		
Hane-i Müslüm	66			-	-		
Resm-i Çift							
Hane-i Gebran,	550			-	-		
Haraç ve İспенçe							
Resm-i Bostan	10			Bostan	102		
-	-			Resm-i Kovan	20		
-	-			Öşr-i Palamud	131		
-	-			Resm-i Zemin ez hariç	121		
Sazlık (Hacı Ali)	120			-	-		
İğdelü Köyü	-			-	-		
Kalafatlu Köyü	-			-	-		
Boğazköy Köyü	-			-	-		
Hâsıl	1.334 akçe			Hâsıl	1.304 akçe		

Hasılat toplamalarında 1516 ve 1574 yılları arasında çok önemli olmayan 30 akçe azalış yaşanmıştır. 1516 yılında İğdelü, Kalafatlu ve Boğazköy köylerindeki gelirler de Çavdar mezrasında gösterilmiş, ancak bunların miktarı kaydedilmemiştir. Zikrolunan bu köyler “hâli” yani boş idi. Buralar Bayram Duzlası’na ortak olanlar tarafından ziraat edilir, bunlar öşür ve resimlerini verirlerdi. Anlaşıldığı üzere bu köylere ait gelirler de mezra gelirlerine dâhil edilmiştir (BOA. TT.d. 59, s. 327).⁶ 1574’te Boğazbağı denilen yer halkı burada ziraat ile uğraşarak ettikleri mahsulün öşrünü vakfa vermişlerdir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b).⁷ Burada Osmanlı Devleti’nde arazi işleyenler hakkında bir terim ve bir çiftçi sınıfı olan “ortakçı/ortakçı kullar”ın olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar Batı Avrupa’daki *serflere* benzeyen ayrı bir çiftçi sınıftıdır. Genelde padişahlar ve üst düzey idarecilerin mülk ve vakıflarında çalışan savaş esirleri ya da satın aldıkları kölelerdi. Pirinç ekimi ve başka tarımsal işlerde devlet ortakçı kullardan faydalanmaktaydı (İnalçık, 2004, s. 117). Ezine’ye ait vakıf kayıtlarında geçen ortakçılar da bu türdendiler.

Ortakçı kulların ikamet ettikleri köylerden vergi toplama, onlara ceza verme, onların olası adli meseleleriyle ilgilenme gibi işler kadı’nın değil, has arazilerinde eminlerin, vakıf arazilerinde ise vakıf mütevellilerinin göreviydi (Barkan, 1956, s. 244). Ezine’nin Pınarbaşı köyündeki Yünlüce nehri suyundan faydalanarak Pınarbaşı köyünde bir tepeye çeltik ekiliyordu. Ekimi yapan ortakçılardan müteveli sorumluydu. Burada mütevelliler çeltik eken ortakçılara tohum verir, onlar da mütevellilere ettikleri çeltiğin öşrünü

⁶ “Zikr olan karyeler hâlidir. Yerleri hâricden ziraat olunur ve Bayram Duzlasına hemâl olan gurebâlar zikr olan karyelerde ziraat iderler. Öşrin ve resmin edâ iderler hâsıl mezkûrede dâhildir.”

⁷ “Zikr olan mevrâda Boğazbağı gurebâları sâkin olub eküb gopardukları yer ki, mevrânın öşrün vakf canibine edâ iderler.”

verirlerdi. Buna göre Saruca Paşa vakfının çeltik hâsılâtının yarısı olan 1.200 akçe vakfa, diğer yarısı ise ziraat eden reayaya aitti (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 18a).⁸

Tahrir kayıtlarından vakfın başka gelirlerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Bu gelirler hayvan otlatılması karşılığında otlatanlardan alınan gelirlerdi. Ömer Lütfi Barkan'ın bildirdiğine göre Bursa ve Biga civarındaki köylerde çiftçilik dışında oldukça yoğun bir şekilde sultana ait inek ve koyunların çobanlığıyla meşgul olan kullar vardı (Barkan, 1980, s. 578). 1574 yılında ve eski defterde kaydedildiği üzere Ezine'ye bağlı Üyücek köyüne Rumeli'den kasap koyunu gelmekteydi. Koyunlar burada otlatıldığı için 5.000 akçe bedelinde “muamele-i çayır” kaydedilerek çayır parası alınmaktaydı. Artık koyun gelmediği için civar yerlerden birçok kimse su sığırlarını getirip aynı yerlerde otlatıyorlardı. Sığırlardan ise her biri için 3'er akçe alınıp, vakfa aktarılıyordu (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 18a).⁹ Ancak sığırlardan alınan vergi miktarıyla ilgili toplam bir kayıt yoktur.

2.1.3. İbrahim Paşa Vakfı

Ezine ile doğrudan bağlantısı bulunmayan bir diğer vakıf İbrahim Paşa Vakfı idi. Bu vakfa ait bazı gelirlerin Ezine'ye bağlı Kum köyünde yetiştirilen ürünlerden elde edilmesi, söz konusu vakıf üzerinde durulmasına neden olmaktadır.

Vakıf tahrir defterlerine göre İbrahim Paşa'nın Edirne'de imareti bulunmaktaydı. Söz konusu kaynaklarda İbrahim Paşa'nın Sultan Mehmed Han (II. Mehmed) ve Sultan Bayezid (II. Bayezid) ile birlikte anılması (BOA. TT.d. 59, s. 328; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 18b)¹⁰ bu kişinin Çandarlızâdelerden olduğunu düşündürmektedir. Dedesinin adı da İbrahim Paşa idi, ancak dedesi olan İbrahim Paşa 1429'da vefat etmiştir. Kendisinin doğum yılı ile dedesinin vefatı arasında çok bir zaman farkının olmaması,

⁸ “İş bu çeltüğün karye-i Pınarbaşında Yünlüce dimekle maruf nehri olub, karye-i mezbûrede depeye çeltük ekerlermiş. Mütevellîler tohum virilmek ile ekdiklerinin öşrûn virmeğin, vakfa âded olduğu ecilden min bâd vakıf mütevellîleri olan tohum virüb, hâsıl olan çeltüğün nisfî vakfın ve nisfî aharı ziraat iden reayanın olmak üzere defter-i cedîde kayd olundu.”

⁹ “Karye-i mezbûreye kadimden vilâyet-i Rum-ilinden kassab koyunu gelüb otlamağla defter-i atikde beş bin akça muamele-i çayır kayd olunmuş, lâkin hâlâ koyun gelmez olub etraftan nice kimesneler su sığırların getürüb hâsıl olan çayır otlatmağla, vakfa âded olduğu ecilden min bâd be her su sığırı başına üçer akça alınmak üzere defter-i cedîde kayd olundu”

¹⁰ “... İbrahim Paşa mahmiye-i Edirne'de vâki olan imâretine sarf idüb, merhûm Sultan Mehmed Han'dan mukarrernâme almışlar, sonra merhûm Sultan Bayezid Han, dâhi Sultan Mehmed Han(ın) virdüğü mukarrernâmeye nazar idüb ...”

kendisine dedesinin adının verilmiş olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. İbrahim Paşa (Çandarlı), 1429/1430'da Edirne'de doğmuş, 1499'da vefat etmiştir. II. Murad ve II. Mehmed dönemlerinde veziriazamlık yapan Çandarlı Halil Paşa'nın küçük oğludur. Dedesi İbrahim Paşa ile karıştırılmaması için "II. İbrahim Paşa" olarak adlandırılmaktadır. İbrahim Paşa, ilmiye sınıfındandı ve çeşitli zamanlarda Edirne kadılığı yapmıştır. Halil Paşa'nın katledilmesinden sonra mallarına el konulmuş, ancak II. Bayezid döneminde bunlar çocuklarına iade edilmiştir. Babasının ölümünden sonra kardeşleriyle bir ara sıkıntı çekmiştir. II. Mehmed, Halil Paşa'ya duyduğu husumeti İbrahim Paşa'ya yansıtmayarak onu bir müddet mâzul bıraktıktan sonra tekrar Edirne kadılığına atamıştır. Anadolu Kazaskeri, Rumeli Kazaskeri ve II. Bayezid'in lalalığını yapan İbrahim Paşa, 1486'da üçüncü vezirliğe getirilmiştir. 1487'de ikinci vezirliğe buradan da 1498'de Hersekzâde Ahmed Paşa'nın yerine veziriazam olmuştur. 1499'da II. Bayezid'in İnebahtı Seferi'nde vefat etmiştir. Edirne, İstanbul, Bursa, Kastamonu ve İzmit'te vakıfları bulunan İbrahim Paşa, hayır sahibi ve cömert bir devlet adamıydı (Uzunçarşılı, 1988, s. 100-106; Gökbilgin, 2007, s. 417-426; Mehmed Süreyya, 3, 1996, s. 768-769; Aktepe, 1993, s. 214).¹¹

Tahrir defterlerinde Ezine'de İbrahim Paşa Vakfı'na ait bir yapıya rastlanmamakta, ancak onun Edirne'deki vakıflarına gelir sağlayan bir köyün Ezine'ye bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu köy 1516 ve 1530'da "Karye-i Kumköy", 1574'te "Karye-i Kum" olarak kaydedilmiştir. Buradan elde edilen hâsılat İbrahim Paşa'nın Edirne'de olan imaretine harcanmaktaydı. Köyün 1516 ve 1530'daki 6.752 akçe hâsılatı (BOA. TT.d. 59, s. 327-328; BOA. TT.d. 166, s. 236) 1574'te 9.312 akçeye yükselmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 18a-18b). Köyün ayrıntılı hasılat durumu şu şekildeydi.

Tablo 4. 1516 ve 1574 Yılında Kumköy/Kum Köyü Gelirleri

1516				1574			
Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet
	müd	kile			müd	kile	
Hınta	12	-	1.920	Hınta	10	6	2.678
Şair	10	-	1.000	Şair	11	11	1.617
Alef	5	-	350	Alef	2	5	225
Burçak	-	4	20	Burçak	1	5	200
Nohud	-	2	20	Nohud	-	15	210
-	-	-	-	Susam	-	5	100
-	-	-	-	Erzen	-	2	16
Kıymet				Kıymet			
Resm-i Çift	429			Resm-i Çift	1.039		
-	-			Resm-i Mücerred	234		
Resm-i Bennak	84			Resm-i Bennak	144		

¹¹ İbrahim Paşa hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. (Bardakçı, 2019, s. 116-131.)

Öşr-i Bağ	300	Hâsıl-ı Bağ	64
-	-	Resm-i Bostan	55
-	-	Resm-i Ganem	413
Resm-i Kovan	80	Resm-i Kovan	102
-	-	Öşr-i Sir ve Piyaz	20
-	-	Öşr-i Penbe	188
-	-	Resm-i Cerime	10
-	-	Asiyab (1 bab)	30
Resm-i Sazlık	100	Sazlık Hassa	400
Resm-i Balkabağı	150	Resm-i Balkabağı	200
-	-	Resm-i Otlak-ı Camus	100
Resm-i Otlak	2.000	Resm-i Otlak	1.000
Bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, deştbanî	250	Bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, deştbanî, yava, salgun, beytü'l-mâl, abd-i âbık ve gayrihi	250
Resm-i Çift ez hariç	49	Resm-i Çift ez hariç	17
Hâsıl	6.752 akçe	Hâsıl	9.312 akçe

Tahrirler arasındaki artış yaklaşık %38 olarak tespit edilmektedir. Bu durum 1574 yılında gelir getiren ürünlerin çeşitlenmesinden kaynaklanmıştır.

1516 ve 1574 yılında köyün vakıf arazisine ait olduğu padişahlar tarafından verilen mukarrernâme ile resmîleştirilmiştir. Ayrıca söz konusu köyün yava ve beytü'l-mâline sancakbeyleri, subaşılar ve başka kimsenin müdahale etmemesi belirtilmiştir (BOA. TT.d. 59, s. 328; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 18b).¹²

2.1.4. Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa Vakfı

Yine burada da Ezine topraklarından elde edilen gelirlerin Ezine dışında bir yere yani Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa'nın Bursa'daki medresesine aktarılması söz konusudur. Ahmed Paşa, II. Murad'ın kazaskerlerinden Veliyüddin Efendi'nin¹³ oğludur. Hayatını Bursa'da geçirmesi ve orada ölmesinden dolayı Bursalı olarak da tanınmaktaydı. İlk görevini Bursa Muradiye Medresesi'nde müderris olarak yaptı ve daha sonra Edirne'ye tayin edildi. II. Mehmed'in tahta geçmesinden sonra kazaskerliğe

¹² 1574 yılında şu şekilde belirtilmiştir: "... merhûm Sultan Mehmed Han'dan mukarrernâme almışlar, sonra merhûm Sultan Bayezid Han, dâhi Sultan Mehmed Han(ın) virdüğü mukarrernâmeye nazar idüb, vakfını mukarrer kılub tekrar mukarrernâme sadaka eylemiş ve karye-i mezkûrun yavasına ve beytü'l-mâline sancak beglerinden ve subaşılarından ve gayriden kimesne dahl idilmeye deyu Sultan Mehmed Han ve Sultan Bayezid Han'dan ellerinde hükümleri vardır ..."

¹³ Asıl adı *Mevlana Veliyüddin bin İlyas Hüseyin*'dir. Ankaralı olan bu zat, II. Murad döneminde 832/1429 sıralarında kazasker olmuştur. (Gökbilgin, 2007, s. 31, 31 (122.dpn.), 32).

getirildi. Kendisi aynı zamanda bir divan şairi olan Ahmed Paşa, vezirlik rütbesine kadar yükselmiştir. Medrese mütevelliliği ve sancakbeyliği görevlerinde de bulunmuş, II. Bayezid zamanında Bursa'da sancakbeyliği yapmış ve burada vefat etmiştir (Kut, 1989, s. 111). II. Mehmed'in yanından hiç ayırmadığı Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa, onun İstanbul fethinde de bulunmuştur (Gelibolulu, 2006, s. 401).

1516'da Ezine'ye bağlı Geyikli-ili köyünün hâsılatı Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa'nın Bursa'da bulunan medresesine sarf edilmekteydi. Köy ahali, tekâlif-i örfiye ve avârız-ı divâniye vergilerinden muaftı (BOA. TT.d. 59, s. 328-330; BOA. TT.d. 166, s. 236; BOA. TT.d. 536, s. 36; TKG. KK. TT.d. 381, vr. 19b).¹⁴

1574 tarihli evkâf tahrir defterinde Geyikli-ili vakıf köyünde yaşayanların isimleri ve köy hâsılatı (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 19b) aynı tarihli başka bir tapu tahrir defterinden karşılaştırılarak tamamlanabilmektedir (BOA. TT.d. 536, s. 36). Geyikli-ili köyünün hâsılatı 1516, 1530 ve 1574 yıllarında 9.840 akçe olarak kaydedilmiştir (BOA. TT.d. 59, s. 328-329; BOA. TT.d. 166, s. 236; BOA. TT.d. 536, s. 37-38). Köye ait gelir durumu şöyledi.

Tablo 5. 1516 ve 1574 Yılında Geyikli-ili Köyü Gelirleri

1516				1574			
Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet
	müd	kile			müd	kile	
Hınta	20	-	3.200	Hınta	8	11	2.268
Şair	15	-	1.500	Şair	7	4	1.008
Alef	4	-	280	Alef	2	-	200
Burçak	-	-	80	Burçak	2	12	416
-	-	-	-	Susam	-	6	120
Nohud, Ades (Mercimek)	-	-	40	-	-	-	-
Kıymet				Kıymet			
Resm-i Çift	726			Resm-i Çift	1.188		
Resm-i Bennak	300			Resm-i Bennak	336		
-	-			Resm-i Mücerred	438		
Öşr-i Bâgât (Bağlar)	800			Hâsılat-ı Bağ	909		
-	-			Resm-i Bostan	27		
-	-			Resm-i Ağnam	220		
-	-			Resm-i Bağçe	5		
Resm-i Kovan	20			Resm-i Kovan	35		
Bâdem	120			Öşr-i Bâdem	100		

¹⁴ 1574 yılında şu şekilde belirtilmiştir: “Mahmiye-i Burusa’da vâki olan medresesine vakf eylemiş karye-i mezbûre ahali cem’i tekâlif-i örfiyye ve avârız-ı divânîyyeden muaf ve müsellemler olalar deyu selâtin-i mâziyeden ahkâm-ı şerîf virildüğü defter-i âtikde mukayyedir.”

-	-	Öşr-i Emrud (Armut)	8
Öşr-i Palamud	400	Öşr-i Palamud	631
-	-	Öşr-i Sir ve Piyaz	21
Penbe	1.600	Öşr-i Penbe	550
Balkabağı	55	Resm-i Balkabağı	55
Asiyâb-ı âb (4 kıt'â, fi 25)	100	Asiyâb-ı âb (4 bab)	100
Bâd-ı hevâ, arus, resm-i tapu, deştbanı	450	Bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, deştbanı	1.000
Hariçden ziraat edenlerden	241	Resm-i Çift ez hariç	205
Hâsıl	9.912 akçe	Hâsıl	9.840 akçe

1516'daki gelirlerin dikkatli bir şekilde hesaplanmasıyla köy hâsılatının 9.840 akçe değil, 9.912 akçe olduğu anlaşılmaktadır. 1574 yılında ise defterdeki tutar ile hesaplanan tutarın uyduğu görülmektedir.

1574'te Ezine'de vakıf köyleriyle ilgili bir arazi anlaşmazlığı tespit edilmiştir. Bu mesele Ezine'ye bağlı Kemallü ve Geyikli-ili köyleri arasında yaşanan bir çayır anlaşmazlığıydı. Geyikli-ili'ne ait kayıtların devamında "Çayır-ı Güne" kaydı vardır. Bu çayır eski defterde Kemallü köyüne ilave edilmiş ve hâsılatı da bu köye eklenmiştir. Ancak daha sonra Geyikli-ili sınırlarında olduğuna karar verilmiş ve daha önce yanlışlıkla verilen icâzetnâmeyle dayanılarak vakıf tarafından tasarruf edilmiştir. İki taraf da temlik talebinde bulunmuş ve vakfın mütevellisi Geyikli-ili hududnâmesini ibraz etmiştir. Hududnâmede çayırın Geyikli-ili'ne ait olduğu görülmekteydi. Kemallü sipahileriyle Geyikli-ili vakıf yöneticileri arasında tartışma yaşanmış, bunun üzerine Ezine ve Kızılca-tuzla kadıları durumu teftiş etmişlerdir. Yapılan incelemede daha önce Ezine kadılığı yapan Mevlana Abdülkadir'in sicil suretine çayırın vakfa (Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa Vakfı) ait olduğu yönünde kayıt düştüğü görülmüştür. Bununla birlikte iki köy ahalisinden de yardım alınarak bir tahkikat yapılmış, böylece çayırın vakıf sınırlarına dâhil olduğu ve önceden beri vakıf tarafından tasarruf edildiği anlaşılmıştır. Böylece söz konusu çayırın, vakıf üzerine kaydedilmesine devam edilmesi yönünde karar verilmiştir (BOA. TT.d. 536, s. 38).¹⁵

¹⁵ "Mezkûr çayır defter-i âtikde Karye-i Kemallü zeylinde karye-i mezbûreye hâsıl kayd olunmuş lâkin karye-i Geyikli-ili sınuru dâhilinde olduğu mukarrer ve muhakkak olub sehven icâzetnâme virildiği zâhir olduğuna binâen yine vakf zâbitleri tasarruf iderlermiş. Hâlâ mahdûden evveliyâtta tahrîr olunub iki cânibden temlik taleb olundukda vakf-ı mezbûr mütevellisi karye-i mezbûrenin hududnâmesi(n) ibraz idüb çayır-ı mezbûr karye-i mezbûrenin hududunda hâsıl olduğu mukarrer olub ve bundan akdem karye-i Kemallü sipahileri ile vakf zâbitleri mâ-beyninde nizâ' vaki olub, Ezine ve Kızılca-tuzla kadıları teftiş itmek için hükm-i şerîf ibraz idüb teftiş olundukda vakfa hükm olunduğuna sâbıkâ Ezine kadısı olan Mevlânâ

3. PARA VAKIFLARI

Toplumun maddi ve manevi temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaç edinen para vakıflarının ilk olarak Osmanlılar tarafından ortaya konulan yeni bir icat olduğu ve geliştirildiği belirtilmektedir (Aktaş, 2023, s. 11, 55). Osmanlılardan önce para vakıflarının uygulandığına dair bir örnek bulunmamaktadır. Osmanlılar tarafından ne zaman uygulandığı konusunda ise Sofyalı Bali Efendi'nin para vakıflarının Rumeli'nin fethinden beri uygulandığına dair verdiği bilgiler en erken olanıdır. İlk olarak ne zaman ortaya çıktığı meselesi aydınlatılamayan para vakıflarının (Özcan, 2003, s. 11) Osmanlı dönemine ait şimdilik bulunan en eski örneği 1423 yılında Edirne'de Yağcı Hacı Muslihiddin'in kurduğu para vakfıdır (Gökbilgin, 2007, s. 272-273).¹⁶ Diğer taraftan Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı Devleti sınırlarının yeni fetihlerle birlikte genişlemesi ekonomik faaliyetlerin artmasını beraberinde getirmiştir. Ekonomide ortaya çıkan finansman sıkıntısı ise para vakıfları gibi bir finansman yöntemiyle giderilmiştir (Aktaş, 2023, s. 55).

Ekonomide nakit sıkıntısını çözüme kavuşturan para vakıflarının uygulamasında, bu vakıfların cevazı konusu Osmanlı ulemasını ikiye bölmüş ve bu konudaki tartışmalar hararetli bir şekilde sürmüştür. Özellikle nakit paranın muâmele-i şer'iyye usulünden elde edilen kazancının faiz yöntemine olan benzerliği para vakıflarının meşruluğu meselesini ortaya çıkarmıştır. Hatta konuyla ilgili ulema tarafından leh ve aleyhte müstakil ilmi eserler yazılmıştır (Kurt, 2015, s. 18, 28-44).

Para vakıflarının cevazı meselesi ne kadar tartışılrsa da, Osmanlı Devleti'nin geniş coğrafyasında ve araştırmamıza konu olan Ezine'de tatbiki kayıtlara yansımıştır. Ezine'de 1516 yılında (BOA. TT.d. 59, s. 295) ve 1530 yılında birer tane olan (BOA. TT.d. 166, s. 237) para vakıflarının sayısı 1574 yılında 3 tane idi (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16a, 16b). Tespit edilen para vakıflarının bazılarında istirbah (kâr) oranları, bazılarında ise kâr tutarları belirtilmemiştir.¹⁷ İstirbah oranı yok ise kazanç miktarından, kazanç miktarı

Abdülkadir imzâsıyla mânun? sûret-i sicil ibraz itdüğünden maada hîn-i tahrirde iki karye ahalisinden istifâde olundukda çayır-ı mezbur vakf sınırında dâhildir ve kadîmden vakfa zabt olunugelmışdir deyu haber virdiklerine binâen vakfiyyeti mukarrer tutulub defter-i cedid-i hakâniye vakf için kayd olundu.”

¹⁶ Evâhir-i Cemaziyelevvel 826 tarihli kayda göre Hacı Muslihiddin bin Halil adında bir kimse bazı dükkânlar ile 10.000 akçayı vakfetmiştir. Bu paradan elde edilen 1.000 akça kazancın dükkânların kira gelirleriyle birlikte üç kişiye günlük birer akça verilerek cüz okumaları şart edilmiştir.

¹⁷ Tahrir kayıtlarında işletim oranları ve kazanç miktarları belirtilmeyen nakit paraların tespit edilen işletim oranları ve kazanç miktarları tabloda kalın şekilde gösterilmiştir.

yok ise istirbah oranından bulunmaktadır. 1574'te Ezine'deki para vakıflarının sayısı az olmasına rağmen işletilen para miktarı fazlaydı. Tespit edilen para vakıflarının 1574 yılındaki durumu şu şekildeydi.

Tablo 6. 1574 Yılında Ezine Kazası Para Vakıfları¹⁸

Vakıf	Vakıf Malları	Vâkıf	Anapara	İşletim Oranı (%)	Kazanç	Harcanacağı Yer
Hebe (Helbe) Kadı Vakfı	Medrese ve ağaç köprü, cami, mektephane, çeşme	Vakfin kendi parası	17.500	10	1.750	Dükkânların tamiri, günlük 1 akçe câbiye, çeşme, cami ve köprü tamiri.
Mevlana El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer	Cami ve medrese	Vakfin kendi parası	145.000	15	21.750	Cami ve medrese masrafları
Mevlana El-Hâc Seferşah b. El-Hâc Câfer	Muallimhane	Vakfin kendi parası	10.000	15	1.500	Muallimhane masrafları
			172.500		25.000	

Ezine'de 3 para vakfında toplam anapara 172.500 akçe, kâr tutarı 25.000 akçeydi. Elde edilen toplam kazanç, anaparanın hemen hemen 1/7'sine denk gelmekteydi. İşletim oranı ise birinde %10 ve ikisinde %15'ti.

Ezine para vakıflarındaki bu oranların Ebüssuud Efendi'nin "para vakıflarında kâr nispetinin %15'i geçmemesi" yönünde verdiği fetvaya uygun olduğu görülür (Akgündüz, 2013, s. 231-232). Para vakıflarından elde edilen gelir ise tamir ve çalışan ücretlerine yani vakıfların kendi masraflarına harcanmaktaydı (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16a, 16b).

3.1. Hebe (Helbe) Kadı Vakfı

1516 yılında Hebe Kadı, Ezine merkezindeki camiye bitişik bir medrese yaptırmıştır. Şehirde bir ağaç köprü, Akköy'de bir cami, bir mektephane ve bir çeşme evkâfa dâhildi. İşletilmesi için vakfettiği 17.500 akçeden senede 1.750 akçe kazanç elde edilmekteydi. Paranın 10.000 akçesinin kârı dükkânların tamirine, 5.000 akçenin gelirinden günlük 1 akçe câbiye ve kalanı köy çeşmesinin tamirine verilecekti. Cami tamirine 1.000 akçe ve köprü tamirine 1.500 akçenin kârı harcanacaktı. Bu şekilde vakfedilen toplam miktardan her sene ne sağlanırsa tamire sarf edilecekti (BOA. TT.d. 59, s. 295).¹⁹ İşletim oranı verilme de bu para vakfında kârın

¹⁸ (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16a, 16b).

¹⁹ "Vakf-ı Helbe-Kadı der nefis-i Ezine-bazarı Camii(e) muttasıl bir medrese binâ etmiş ve şehir içinde bir ağaç köprü ve Akköyde bir cami ve bir mektephane ve bir çeşme ve zikr olan evkâfa tayin eylemiş, on yedi bin beş yüz akça vakf etmiş ki muamele oluna, mezkûr on yedi bin akçanın on bin akçası dekâkin meremmâtına ve beş bin akça ribhinden yevmi bir akça câbiye, evvelâ bâki kalanı köyde vaki olan çeşme meremmâtına ve bin akçası camiin

anaparanın %10'u olduğu ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen 1.750 akçeye ek olarak Ezine'deki dükkânlar ve pazar yerinden senelik 4.000 akçe, Akköy'deki hamam kirasından 700 akçe ve Edremit'te bulunan bahçeden 1.000 akçe olmak üzere toplam 5.700 akçe gelir sağlanmaktaydı. Bu şekilde vakfın toplam 7.450 akçe geliri bulunmaktaydı (BOA. TT.d. 59, s. 295).

1516 yılında vakfın giderleri günlük müderrise 7, talebeye 3, mütevellî Yusuf v. Hıdır'a ve muallime 2'şer akçe, Ak-köy camii hatibine, müezzine ve cüzhana birer akçe; şem ve hasır masraflarına yarım akçe şeklindeydi. Buna göre vakfın günlük toplam 17,5 akçe gideri vardı. Tahrir kaydında yıllık yekûn tutarı 3.600 akçe olarak kaydedilmiştir (BOA. TT.d. 59, s. 295-296). Oysaki bu giderler yıllık 6.300 akçe yapmaktaydı.

1530'da vakıf, "Vakf-ı Hebe-Gazi" olarak kaydedilmiştir. Görevlilere verilen yevmiyeler ile şem ve hasır giderleri aynı ve günlük toplamı 17,5 akçe idi. Yıllık toplamı ise yine 3.600 akçe yazılarak (BOA. TT.d. 166, s. 237) tekrar bir hata yapıldığı anlaşılmaktadır. 1574'te vakfa ait bilgilerin ve giderlerin aynen kaydedildiği anlaşılmaktadır (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16a). Vakıf bakiyesinin 1516'da tamir masraflarına sarf edileceği belirtilmiş, ancak miktarı belirtilmemiştir. 1530'da bakiye 3.850 akçe olarak verilmiştir (BOA. TT.d. 59, s. 295-296; BOA. TT.d. 166, s. 237).²⁰

3.2. Mevlana El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer Vakfı

El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer, Ezine civarında Yakacık köyünde Debbağlar Mahallesi'nde bir cami ve ona bitişik bir medrese yaptırmıştır. Vakfın giderleri için 1574'te 145.000 akçe vakfetmiştir. Bu meblağdan 142.000 akçenin "onu on bir buçuk" üzere yani %15'ten muamele edilmesi istenmiştir. Elde edilen kazancın cami ve medresenin masraflarına, kalan 3.000 akçenin kazancının cami ve medresenin tamirine harcanması şart edilmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b).²¹ 142.000 akçenin kârı 21.300

meremmâtına ve bin beş yüz akça köpri meremmâtına ola, her senede akçanın ribhi ne mikdar olursa meremmâtına sarf oluna, baki on yedi bin beş yüz akça mukarrerdür ribhinden. Hâsıl fi sene-i 1.750"

²⁰ 1516'da şöyle açıklanmıştır: "Bâkisi meremmâtına sarf olunur."

²¹ "Vakf-ı Mevlânâ El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer der nefsi Ezine, Mevlânâ-yı mezbûr Ezine civarında Yakacık nam karyede Debbağlar Mahallesinde bir camii şerif ve ana muttasıl bir medrese binâ idüb cami-i mezkûr ve medresenin tasarrufu için yüz kırk beş bin nakid akça vakf eylemiş ki, meblağ-ı mezbûr onu on bir buçuk üzere muamele-i şer'iyye olunub yüz kırk iki bin akçanın ribhi cami ve medrese masarısına sarf oluna ve üç bin akçanın ribhi cami in ve medresenin meremmatına sarf oluna deyu şart idüb vakfiyesinde masarîf beyân itmıştır ki, zikr olunur."

akçe, 3.000 akçenin ise 450 akçe yapmaktadır. Elde edilen 21.300 akçe cami ve medresenin aşağıdaki masraflarına şart edilmiştir.

Tablo 7. 1574 Yılında Mevlana El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer Vakfı Giderleri

Gider	Günlük (Akçe)	Yıllık (Akçe) ²²
Müderris	20	7.200
Hatib	2	720
İmam	4	1.440
Müezzin (2 kişi-her birine 2'şer akçe)	4	1.440
Yasin suresini tilavet edene	1	360
Amme suresini ve Tebareke suresini tilavet edene	1	360
Aşr suresini tilavet edene (2 kişi-2'şer akçe)	4 ²³	1.440
Kayyum ve su çekme vazifesi	1	360
Şem ve hasır	1	360
Pazartesi ve salı günü kitâb-ı Muhammediye okuyana	1	360
Kâtip	1	360
Câbi	1	360
Talebe	8	2.880
Mütevelli	10	3.600
Toplam	59	21.240

Giderlerin çalışan ücretleri, cüz okuma ücretleri, şem ve hasır giderleri olduğu görülmektedir. Vakfın mütevellisi Hacı Seferşah idi ve vakıf sahibinin kardeşi olduğu için günlük 10 akçe ile görevlendirilmiştir. Diğer mütevelliyeye 5 akçe verilirken, 5 akçe de nâzıra verilmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b).²⁴ Vakfın diğer mütevellisine 5 akçe verilirken, mütevelli Hacı Seferşah'a vakfı kuranın kardeşi olmasından olsa gerek günlük 10 akçeden senede 3.600 akçe maaş tahsis edilmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b). Her vakıfta normal şartlarda bir mütevelli bulunurken bu vakıfta iki mütevellinin olması ise vakfın büyüklüğüyle alakalı olsa gerektir.

Vakıflarda nâzir, mütevellinin vakıfla ilgili yaptığı işleri denetlerdi. Nezâret görevi İslâm hukukuna göre yargıya ait bir yetki iken, Osmanlı'da selâtin ve vüzera vakıflarında bu görev sadrazam, şeyhülislâm, bâbüssaâde ağaları gibi yüksek derecede olan devlet adamlarına verilmiştir (Genç, 2006, s. 450). Selâtin ve vüzera vakıflarına göre alt düzeyde olan vakıflarda ise nezâret görevinin müderrislere de verildiği anlaşılmaktadır. Tahrir kayıtlarında Mevlana El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer Vakfı'nda nâzırın

²² Yıllık sütun tarafımızdan hesaplanmıştır.

²³ 1574 yılına ait defterde yevm 2 akça yazılmıştır. 2 kişi olduğu için günlük 4 akça olarak düzeltilmiştir.

²⁴ “Vazife-i mütevellî El-Hâc Seferşah, fi yevm 10, Mezbûr vâkıfın biraderi olmağla on akça tayin itmiştir, içinde olan mütevelliyeye beş akça tayin olunub, beşi hibe(-i) nezaret olunub ...”

müderriş olanlardan seçilmesi istendiği belirtilmiştir. Bu hususun vakfiyede yer aldığı vurgulanmıştır (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b).²⁵ Diğer taraftan vakfın şartları arasında mütevellilik görevinin kimlere verileceği meselesi de ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu görev öncelikle müderriş Mevlana Sinan’a, ondan sonra onun oğluna ve kardeşi El-Hâc Seferşah’ın oğluna, bunlardan sonra da Ezine’de uygun kimselere, burada bulunmaz ise Kızılca-tuzla kazasında uygun olan kimselere ve bunlardan da bulunmaz ise başka yerde uygun birine verilmesi şart edilmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b).²⁶

3.3. Mevlana El-Hâc Seferşah b. El-Hâc Câfer Vakfı

Mevlana El-Hâc Seferşah, Ezine merkezde bulunan kardeşi Kadı Muhyiddin tarafından yaptırılan caminin yakınına bir muallimhane yaptırmıştır. Muallimhanenin masrafına 10.000 akçe nakit paranın işletilmesiyle elde edilen kâr ile pazar yerinde kendi mülkü olan 3 tane dükkânın kirasını vakfetmiştir. Paranın “onu on bir buçuk akçe” (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b)²⁷ yani %15 ile işletilmesinden 1.500 akçe kazanç sağlanmıştır. Elde edilen kârdan günlük 3 akçe muallime, 1,5 akçe halifeye; bahsedilen 3 dükkânın kirasından ise günlük 1 akçe mütevelliyeye harcanacaktı. Vakfın bakiyesi olan 60 akçe ise muallime verilecekti (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 16b).²⁸ Yapılan hesaplamayla muallim ve halifeye verilen paranın yıllık 1.620 akçe olduğu anlaşılmaktadır. Bu miktara 360 akçe mütevellî ücreti ve 60 akçe bakiye eklenirse vakfın yıllık toplam 2.040 akçe gideri ortaya çıkmaktadır.

4. ZÂVİYE VAKIFLARI

Bir tarikata mensup dervişlerin bir şeyh idaresinde yaşadıkları ve gelip geçen yolculara yiyecek, içecek ve barınma imkânı sağladıkları yapılara zâviye denirdi. Bu yapılar yerleşim merkezlerinde veya yol üzerindeki bina ya da bina topluluğunu ifade etmekteydi (Ocak; Farûkî,

²⁵ “... müderriş olanlar nâzır ola ola deyu vakfiyyesinde mesturdur.”

²⁶ “Ve vakf-ı mezbûr şöyle şart eylemiş ki, medrese-i mezbûrede bi’l-fiil müderriş olan Mevlânâ Sinan ketdükden sonra Mevlânâ-yı mezbûrun evladına ve biraderi El-Hâc Seferşahi’nin evladına, bunlardan sonra kazâ-i Ezine’de müstehak olanlara, bundan bulunmazsa Kızılca-tuzla kazasında müstehak olanlara, bunlardan olmazsa âhirden müstahikkiye virile.”

²⁷ “Vakf-ı El-Hâc Seferşah b. El-Hâc Cafer der nefsi-i Ezine, El-Hâc Seferşah nefsi-i Ezine’de biraderi Kadı Muhyiddin binâ eylediği cami şerif kurbunda bir muallimhane binâ idüb mesarîfî için on bin akça ve bazar yerinde kendü mülki olan üç aded dükkân vakf eylemiş, meblağ-ı mezbûr onu on bir buçuk üzere muamele olunub ...”

²⁸ “... hâsıl-ı ribhden yevmi üç akça muallime ve bir buçuk akça halifenin ola ve zikr olunan dekâkinin icaresinden yevmi bir akça vazife-i mütevelliyeye ola ve muameleden fazla kalan altmış akça dâhi muallimin ola.”

1986, s. 468).

Ömer Lütfi Barkan tarafından *Kolonizatör Türk Dervişleri* olarak nitelendirilen zâviye dervişleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli roller üstlenmişlerdir. Bu dervişler Anadolu ve Rumeli'nin boş ve tenha yerlerinde, boş topraklar üzerinde bir nevi *Türk manastırları* olan zâviyeleri kurmuşlardır. Birçok köye isimlerini vermişler, ellerinin emeği ve alınlarının teriyle dağ başlarında yer açıp yerleşmişler, bağ ve bahçe yetiştirmişlerdir (Barkan, 1942, s. 284-285). Osmanlı Devleti'nin önemli kazalarından olan Ezine'de de Ahi Yunus ve Abdurrahman adına birer zâviye bulunmaktaydı.

4.1. Ahi Yunus Zâviyesi Vakfı

Osmanlıların kuruluş devirlerinde bazı topraklar şeyh, derviş, fakih ve ahilere mülk olarak tahsis edilmekteydi. Bunlar arasında Süleyman Paşa'nın Ezine kasabasında mülkler bağışladığı ve her türlü tekâliften muaf saydığı Ahi Yunus da bulunmaktaydı. Ahi Yunus elde ettiği gelirleri kendi zâviyesinde gelip geçenlere hizmet etmek üzere sarf etmekteydi (Barkan, 1942, s. 292). 1516'da Ezine merkezindeki gelirler Süleyman Paşa'nın izniyle Ahi Yunus'un şehir merkezindeki zâviyesine aktarılmıyordu. Defterde kayıtlı vakıf halkı ulakdan, cerahordan, yava yazılmakdan, azebden, sürgünden ve salgundan bütün avârız-ı divâniyye ve tekâlif-i örfiyyeden muaftılar. Zâviyedeki görevliler, buraya gelenlere hizmet etmekteydiler. Tahrir defterlerinde belirtildiğine göre vakıfnâme kaybolmuş ve vakfın şeyhliği Kadı Mustafa'ya verilmişti. 1516'da Ezine merkezdeki Cami ve Yahşi Bey mahallelerinden vakfa sağlanan gelir 3.619 akçeydi. 1530'da bu miktar yine aynıydı (BOA. TT.d. 59, s. 292-294; BOA. TT.d. 166, s. 236; Haz. Özkılınç, Coşkun, Karazeybek, Sivridağ ve Yüzbaşıoğlu, 1995, s. 236; Haz. Kaplanoğlu, Topçu ve Delil, 2014, s. 229).

Ezine merkezden elde edilen hasılların Süleyman Paşa tarafından Ahi Yunus'a vakfedildiği yönündeki bilgiler 1574'te de kaydedilmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 15a).²⁹ Bu tarihte şehir merkezinde vakfa gelir sağlayan Seferşah-Kadı, Yahşi Bey ve Camii Şerîf adıyla 3 mahalle vardı. Buralardan yine toplam 3.619 akçe gelir sağlanmakta ve Ahi Yunus'un

²⁹ "Nefs-i Ezine, zikr olan nefis Ezine-bazarı ki, merhûm Süleyman Paşa, Ahi Yunus'a vakf etmiş ol dâhi şehirde olan zâviyesine vakf idüb hâsılı anda sarf olunur, vakf-ı mezkûrun defterde mezkûr olan halkı ulakdan ve cerahordan ve yava yazılmakdan ve azebden ve sürgünden ve salgundan ve bi'l-cümle avârız-ı divâniyye ve takâlif-i örfiyyeden emin olalar deyu ellerinde selâtîn-i maziyyeden ahkâm-ı şerîf vardır ve zikr olan şehrin hâsılı mezkûr Ahi Yunus'un şehirde olan zâviyesine sarf olunub, âyende ve revendeye hidmet iderler deyu defter-i âtikde kayd olunmuş, hâlâ dâhi defter-i cedîd-i hakâniye üslûb-ı sâbık üzere kayd olundu."

zâviyesine aktarılmaktaydı (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 15a-16a).

Tablo 8. 1516 ve 1574 Yılında Ezine Merkez Gelirleri

1516				1574			
Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet
	müd	kile			müd	kile	
Hınta	7	10	1.200	Hınta	4	-	1.040
Şair	3	10	350	Şair	2	4	308
Alef	2	10	175	Alef	1	15	175
Burçak	-	2	20	Burçak	-	1	8
Susam	-	8	(boş)	-	-	-	-
Kıymet				Kıymet			
-	-			Resm-i Mücerred	414		
Resm-i Bostan	31			Resm-i Bostan	17		
Resm-i Penbe	35			-	-		
-	-			Öşr-i Çayır	29		
Öşr-i Bağlar	550			Hâsıl-ı Bağ	288		
Resm-i Hâsıl	100			-	-		
Resm-i Arus	150			-	-		
an Dekâkin Kassaban küt'â icâre fi sene	500			Resm-i Zemin-i Dekâkin (Hebe Kadı)	1.000		
an Dekâkin Zemin-i Bazar	500			-	-		
-	-			Resm-i Kovan	44		
-	-			Resm-i Ganem	115		
-	-			Asiyab-ı Âb (2 bab)	60		
-	-			Resm-i Zemin-i Ahur (Alaaddin)	5		
-	-			Resm-i Zemin-i ez hariç	76		
Hâsıl	3.619 akçe			Hâsıl	3.619 akçe		

Yıllara göre toplam hâsılat miktarının değişmediği mahallelerde, buğday, arpa, yulaf, burçak, susam, pamuk, arı kovanı, koyun gibi ürün çeşitlerinde ve miktarlarında değişiklik yaşanmıştır.

4.2. Abdurrahman Zâviyesi Vakfı

Süleyman Paşa ve Gazi Hüdavendigar bazı köylerin gelirini Abdurrahman adında bir kişiye vakfetmiştir. 1516 ve 1530 yıllarına ait tahrir defterlerine göre, Ezine'ye bağlı Ömer-Danişmedlü köyünün, Ezine merkezdeki hamamın, Lâpseki'ye bağlı Burun-ili (Bozan-ili) ve Çerdikenli (nâm-ı diğer Alpagud) köyleri ile Lâpseki'de olan yerlerin hâsılatı Ezine merkezdeki zâviyeye sarf edilmiştir. Köylerin gelirleri fukara için pişirilen yemeklere ve zâviye görevlilerine maaş olarak harcanmıştır. Bunlardan müteveli günde 3 akçe alıyordu (BOA. TT.d. 59, s. 296-300; BOA. TT.d. 166, s. 237, 241). Ömer-Danişmedlü köyünün 1516 ve 1530'da 4.794 akçe hâsılatı vardı. Bu köy, zâviyesi bulunan Abdurrahman adına ithâfen Abdurrahmanlu olarak da tanınıyordu (BOA. TT.d. 59, s. 296-297; BOA.

TT.d. 166, s. 237; Haz. Kaplanoğlu, Topçu ve Delil, 2014, s. 228).

1574'te Ömer-Danişmendlü'nün yine Süleyman Paşa ve Gazi Hüdavendigar tarafından vakfedildiği ve Abdurrahman Zâviyesine sarf edildiği kaydedilmiştir (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 19a).³⁰ 1574'te köyün 5.269 akçe³¹ hâsılı bulunmaktaydı. Köye ait hasılat detayları ise şu şekildeydi.

Tablo 9. 1516 ve 1574 Yılında Ömer-Danişmendlü Köyü Gelirleri

1516				1574			
Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet
	müd	kile			müd	kile	
Hınta	3	-	480	Hınta	3	1	793
Şair	5	-	500	Şair	1	17	259
Alef, Börülce ve Nohud	-	-	50	Alef	-	14	70
Susam	-	1	15	Nohud	-	1	14
Çeltik	1	2 şinik	3.000	Susam	-	5	100
-	-	-	-	Çeltik	1	2 şinik	3.000
-	-	-	-	Burçak	-	4	32
-	-	-	-	Erzen	-	16	128
Kıymet				Kıymet			
Resm-i Çift	33			Resm-i Çift	33		
Resm-i Bennak	216			Resm-i Bennak	48		
-	-			Resm-i Mücerred	66		
Resm-i Bostan	35			Resm-i Bostan	20		
Resm-i Kovan	15			Resm-i Kovan	12		
Resm-i Arus	30			Bâd-ı hevâ, resm-i arus, resm-i tapu, deştbanı ve gayrihi	20		
-	-			Asiyab-ı âb maa dibek (2 bab, fi 60)	120		
-	-			Öşr-i Sir ve Piyaz	16		
Öşr-i Cevz (Ceviz) ve emrud	20			-	-		
Sancakbeyinden Tahsil Edilen	400			-	-		
-	-			Öşr-i Penbe	6		
İcare-i Hamam (fi sene)	5.760			İcare-i Hamam (fi sene)	360		
-	-			Resm-i Çift ez hariç	33		
Hâsıl	10.554 akçe			Hâsıl	5.130 akçe		

1516'da hâsılat 4.394 akçe çıkmaktadır. Ancak tahrir defterinde köy

³⁰ “Karye-i Ömer-Danişmendlü el-meşhûr Abdurrahman tabi Ezine, merhûm Süleyman Paşa ve Gazi Hüdavendigar mezbûr karye(y)i nefsi-i Ezine-bazarında olan zâviyesine vakf etmiş, ellerinde selâtin-i maziye den ahkâm-ı şerîf var iken zayî olmuş, mezkûr karyelerin hâsılı fukaraya taam bişûb ve huddamına mevâcib virilür ve mütevellîsi olan kimesneler yevmi üç akça ile berât-ı şâhi ile mutasarrıfıdır deyu, defter-i âtikde mukayyed bulunmağın defter-i cedîde dâhi kayd olundu.”

³¹ Bizim toplamamıza göre 5.130 çıkmaktadır.

kaydı sonunda yapılan bir açıklamada 400 akçenin daha eklendiği ve böylece hâsılâtın 4.794 akçe olduğu görülmektedir. 1574'te kaydedilen aynı açıklamaya göre sancakbeyi arkına giden suyun Ömer-Danişmendlü köyü sınırlarındaki bendi tutulduğu için vakfın bazı tarlalarında zarar meydana gelmiştir.

Vakfın mütevellisi elindeki hükm-i şerîf ile vilayet kadısına müracaat etmiş, vilayet kadısı yaptığı teftişle zararın 400 akçe olduğunu tespit etmiştir. Maktû olan bu meblağ, her sene sancakbeyinden tahsil edilecekti (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 19a).³² Nitekim 1516'da yapılan açıklamanın sonuna eklenen nottan 400 akçenin yukarıya dâhil edildiği anlaşılmaktadır (BOA. TT.d. 59, s. 297).³³ Yapılan bu kısa açıklama, Osmanlı Devleti'nde vakıflara ve vakıf mallarına verilen önemin güzel bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı tarihte Ezine'de bulunan bir hamamın 5.760 akçe olan kirası da gelire dâhil edilmiştir. Böylece vakfın köy ve hamamdan sağladığı gelir 1516 yılında 10.554 akçe olmuştur (BOA. TT.d. 59, s. 154, 297).

Söz konusu köyün 1574'teki gelirleri, 1516'ya göre hemen hemen yarı yarıya düşmüştür. 1574'te 5.269 olarak kaydedilen gelirler hesaplandığında 5.130 akçe olarak çıkmaktadır. Yine bu tarihte tarlalara verilen zarardan dolayı sancakbeyinden tahsil edilen 400 akçenin de eklenmesiyle hâsılât 5.530 akçeye yükselmektedir.

1574'te evkâf defterinin bildirdiğine göre Ezine merkezindeki hamamın kirası eski defterde 5.760 akçe olarak kayıtlıydı. Ancak yeni bir hamam inşa edilmekte olduğu için burası kimse tarafından tercih edilmemiştir. Bu sebeple 360 akçe kaydedilen gelir hazineye verilmekteydi (TKG. KK. TT.d. 381, vr. 19a).³⁴

Vakfın bir diğer geliri Lâpseki'ye bağlı Burun-ili köyünden sağlanmaktaydı. Bu köy 1516'da Burun-ili, 1530'da ise Bozan-ili şeklinde kaydedilmiştir. Söz konusu köyün gelir durumu şöyleydi.

³² "Sancakbegi Ezine'ye giden suyun karye-i mezbûrun sınırı içinde bendi dökülüb o takdirce vakfın bazı tarlalarına zarar vaki olub mütevellî olan kimesneye hükm-i şerîf virilmiş zararı def' eylemek için vilâyet kadısı şer' ile teftiş iddikde hesab olunacak zararın bedeli sancakbeginden yılda dört yüz akça hükm olunmuş, hin-i teftişde zarar malum olunacak ol üslûb üzere yılda dört yüz akça mezkûr vakfa sal be sal vire deyu defter-i âtikde mukayyed bulunmağın hâlâ dâhi defter-i cedid-i hakâniye kayd olundu"

³³ "Meblağ mezbur yukarı cümlede bile dâhildir."

³⁴ "Zikr olan hamam defter-i atikde beş bin yedi yüz altmış akça kayd olunmuş, amma hâlâ hamam-ı cedid binâ olmağın kimesne raiyyet etmeyüb üç yüz altmış akça hazineye virilür imiş."

Tablo 10. 1516 Yılında Burun-ili (Bozan-ili) Köyü Gelirleri

Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Kıymet
	müd	kile			
Hınta	7	16	1.248	Resm-i Kovan	38
Şair	-	29	145	Resm-i Bostan	38
Alef	6	16	476	Mukâtaa-i Cevz	200
Burçak	-	6	30	Resm-i Ganem	50
Bakla	-	2	16	Öşr-i Bağ ma Bağçe	32
-	-	-	-	Resm-i Çift	297
-	-	-	-	Resm-i Bennak	12
-	-	-	-	Niyabet, resm-i arus, resm-i tapu ve deştbanı	50
Hâsıl	2.632 akçe				

Köyün 1516 ve 1530'da 2.632 akçe hâsılatı vardı. 1516'da 1.248 akçe ile en fazla gelir hıntadan, en az gelir ise 12 akçe ile bennak vergisinden sağlanmaktaydı.

Lâpseki'ye bağlı Çerdikenli nâm-ı diğer Alpagud köyü de vakfın akarları arasındaydı. 1516 ve 1530'da köyün geliri 4.008 akçeydi (BOA. TT.d. 59, s. 298-299; BOA. TT.d. 166, s. 241). Ayrıntılı gelir durumu ise şöyleydi.

Tablo 11. 1516 Yılında Çerdikenli nâm-ı diğer Alpagud Köyü Gelirleri

Gelir Çeşidi	Miktarı		Kıymet	Gelir Çeşidi	Kıymet
	müd	kile			
Hınta	8	5	1.320	Resm-i Kovan	103
Şair	-	5	25	Resm-i Bostan	33
Alef	6	4	434	Resm-i Giyah (Ot)	10
Çavdar	-	5	18	Öşr-i Bağ	78
Nohud	-	1	10	Resm-i Çift	248
Burçak	-	10	50	Resm-i Bennak	24
-	-	-	-	Niyabet, arus, resm-i tapu ve deştbanı	50
-	-	-	-	Mercimek	5
-	-	-	-	Asiyâb der Nefs-i Lâpseki kıt'â 2	1.600
Hâsıl	4.008 akçe				

Çerdikenli köyünde 1516'da en fazla hınta ve değirmenlerden gelir elde edilirken, en az gelir mercimek, nohut ve resm-i giyahtan sağlanmaktaydı.

Buraya kadar söz konusu vakfa gelir sağlayan yerlerden başka Lâpseki merkezde bazı yerlerden de gelir elde edilmekteydi. 1516 ve 1530'da 881 akçe hâsılatı sahip bu yerlerin, 5 müdlük yeri ve 10 tane bağ harap olmuştu. Ziraat edilen bir bağ ve 3 müdlük yer bulunmakta, mevcut bağdan 157 akçe gelir elde edilmekteydi. Diğer yerlerden ise hıntadan (2 müd) 320, şairden (1 müd) 100, mercimek, nohut ve bakladan 25, ceviz öşründen 30, bağ öşründen 150 ve resm-i çiftten 99 akçe olmak üzere toplam 881 akçe gelir elde edilmişti (BOA. TT.d. 59, s. 299; BOA. TT.d. 166, s.

241). Vakfın tasarrufunda olan bu yerlerden elde edilen hâsılât, mütevellî Abdullah tarafından takip ediliyordu. Bu yerlerden 1,5 çiftlik yer Aydın v. Çavuş Mustafa tasarrufundaydı ve 49,5 akçe vergisi vardı. Diğer 1,5 çiftlik yer ise Mehmed b. Bali Subaşı tarafından tasarruf ediliyor ve vergisi 16,5 akçeydi. Bunların haricinde 4 dönüm bağ Mehmed Kadioğlu Avni'nin, 5 dönüm bağ Kethüda Mustafa oğlu Mehmed'in, 3 dönüm bağ Abdullah oğlu Bahadır'ın, 1 dönüm bağ Yazar'ın ve 2 dönüm bağ Salih b. Bican'ın tasarrufundaydı. Buralardan elde edilen gelirin vergisi her sene mütevellî tarafından toplanıp vakfa teslim ediliyordu (BOA. TT.d. 59, s. 299).³⁵

Sonuç olarak; 1516'da vakfa ait gelirlerden Ömer-Danişmedlü ile Ezine merkezdeki hamamın 10.554 akçe geliri, Burun-ili'nin 2.632 akçe geliri, Çerdikenli'nin 4.008 akçe geliri ve Lâpseki'de olan bazı çiftlikler ile bağların 881 akçe hâsılâtı olmak üzere toplam 18.075 (BOA. TT.d. 59, s. 300) akçe gelir sağlanmaktaydı. Bu gelirler Abdurrahman'ın Ezine merkezindeki zâviyesine vakfedilmiştir. Toplanan bu paradan vakfın aşağıdaki masraflarına harcama yapılmaktaydı.

Tablo 12. 1516 Yılında Abdurrahman Zâviyesi Giderleri

Gider	Günlük	Yıllık ³⁶	Gider	Günlük	Yıllık
Taamiye (Yemek)	12	4.320	Müezzin (Çarşı Mescidi)	1	360
Hinta (6 müd) ma Pirinç (4 müd)	-	640	Nâzır Kadı	1	360
Pirinç (4 müd)	-	800	Câbi	2	720
İmam	2	720	Kâtib	1	360
Müezzin	1,5	540	Aşçı	1	360
Muarrif	1	360	Vekil-i Harc	1	360
Kayyum	1	360	Şem' ve Hasır	0,5	180
Meremmetçi	1	360	Mütevellî	3	1.074
Çarşı Mescidi İmamı	2	720	-	-	-
Toplam				31 akçe	12.594 akçe

³⁵ “Bu zikr olan yerlerden hâsıl olan, mütevellî olan Abdullah elinde imzalı vakfın sûret defteri bulunub defter mucebince hîn-i teftişde zahir olan kadı ve ehl-i âyan huzurlarında vâki olan Aydın v. Çavuş Mustafa tasarrufunda bir buçuk çiftlik yer vakfın bulunub resim kırk dokuz buçuk akça eyler; bir buçuk çiftlik yer dâhi Mehmed b. Bali subaşı tasarrufunda olub resim 16,5 ve dört dönüm bağı Mehmed kadioğlu Avni elinde ve beş dönüm bağ Kethüda Mustafa oğlu Mehmed elinde ve üç dönüm bağ Abdullah oğlu Bahadır elinde ve bir dönüm bağ Yazar elinde ve iki dönüm bağ Salih b. Bican elinde bulunub bunların mâbeynlerinde zikr olan hâsıl tab' olunub bir akça ve bir hisse vakfa virmezler, mezkûr mütevellî olan vakfa hazırdır didikde hîn-i teftiş olan tasarruflarında bulunub üzerlerine kayd olundu, rûsûmın ve öşrlerin mütevellî marifetiyle ol cevap sal be sal vakfa teslim ideler.”

³⁶ Hinta, pirinç ve mütevellîye ait yıllık giderler hariç olmak üzere yıllık (360 gün) sütunları tarafımızdan hesaplanmıştır.

1516'da en fazla yemeğe, en az ise şem ve hasıra harcanmıştı. Maaşlar konusunda en fazla ücret alan kişi 3 akçe ile mütevelliydi. Vakıf görevlilerinin incelenmesiyle şehir merkezinde vakfa ait bir de "Çarşı Mescidi"nin olduğu anlaşılmaktadır. Belirtilen tarihte vakıfta maaş verilen toplam 34 kişi kaydedilmiştir. Bunlara ödenen meblağ 12.036 akçeydi. Senelik toplam harcama ise defterde 14.550 akçe yazılırken, toplandığında 12.594 akçe olarak çıkmaktadır. "Ez-ziyâde" olarak kaydedilen bakiye 3.525 akçeydi, ancak yapılan hesaplamayla bu miktarın da 5.481 akçe olduğu görülmektedir (BOA. TT.d. 59, s. 300).

Vakıfların insan hayatındaki ve ekonomideki bir faydası da istihdamın artmasına katkı sağlamasıydı. Vakıflarda çalışanlar kendilerine iş imkânı buldukları gibi, vakıf binalarında tamircilik gibi geçici görevliler de bu imkândan faydalanmaktaydı (Sezer, 2020, s. 69). Ezine'de Abdurrahman Zâviyesi vakfında 1516'da geçici işle görevli tamirci günlük 1 akçe kazanmaktaydı (BOA. TT.d. 59, s. 300). Bu durum geçici de olsa vakıflarda bu kişilerin iş imkânı bulduklarını göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca vakıflarda yapılan yemekler için kullanılan malzemenin satın alınması ile bir ticari faaliyetin gerçekleştiği ve hem üreticiye hem de satıcıya destek sağlandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Abdurrahman Zâviyesi'ne yemek pişirilmek üzere alınan malzemelere para harcanmıştır (BOA. TT.d. 59, s. 299).

5. EZİNE MEZRA VAKIFLARI

Ezine'ye bağlı mezra sayısı 56 olup, bu sayı Biga'ya bağlı diğer kazaların mezra sayısına oranla oldukça fazlaydı (Demircan, 2000, s. 80-81). 1516 (BOA. TT.d. 59, s. 331-334) ve 1574 (BOA. TT.d. 536, s. 39-42) yılında Ezine'ye bağlı, vakıf olarak tasarruf edilen birçok mezra bulunmaktaydı. 1516'da Ezine'de 2'si evlat vakfı olan ve 42 tanesi tespit edilemeyen toplam 46 mezra vakfı vardı. Mezraların gelirleri 40-350 akçe arasında değişmekteydi. En az Nasuh çiftliğinde ve en fazla Beşe çiftliğinden gelir elde edilmişti. Mezraların toplam 6.210 akçe geliri vardı.³⁷ 1574'te toplam 28 mezra vakfının 17'si âmmeye, 5'i evlatlık ve 1'i camii vakfıydı. Kalan 5'i ise belirtilmemiştir. Mezralardan elde edilen gelirler 80-500 akçe arasında değişmekteydi. 1574'teki mezraların hâsılatı 5.840 akçeydi.³⁸ Mezralardan başka değirmen (BOA. TT.d. 536, s. 42) ve değişik ölçülerde bağlar (BOA. TT.d. 536, s. 40; BOA. TT.d. 536, s. 41; BOA. TT.d.

³⁷ Bkz. Ek. 1.

³⁸ Bkz. Ek. 2.

536, s. 41)³⁹ da bu mezralar içinde yer almaktaydı. Mezralar evlatlık ve âmme vakıfları olmak üzere tasarruf edilmekteydi. Ayrıca bir camide imam (BOA. TT.d. 536, s. 39)⁴⁰ ya da müezzin (BOA. TT.d. 536, s. 42)⁴¹ olana da vakfedilebilmekteydi.

6. SONUÇ

Tahrir defterlerine göre 16. yüzyılda Ezine kazasındaki vakıflara dair bu çalışmada kaza genelinde cami, mescit, muallimhane, mektephane, hamam, zâviye, dükkân, köprü, çeşme gibi yapıların varlığı dikkat çekmektedir. Bazı devlet adamlarının Ezine’de dinî, eğitim, sosyal ve ekonomik hayata dair meydana getirdikleri yapılarla şehre verdikleri önem ve yaptıkları katkı açıkça görülmektedir. Kazada selâtin, vüzerâ, para, âmme, evlatlık, câmi ve zaviye türünde değişik vakıfların olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan para vakıflarının işletim oranının %15’i geçmemesi, Şeyhülislam Ebüssuud Efendi fetvasına uygun hareket edildiğini göstermektedir.

Vakıfların gelirleri arasında çoğunlukla Ezine’ye bağlı vakıf köylerinin hasılatları yer almaktaydı. Bu köyler; İkizlü, Pınarbaşı, Üyücek, Şeyhler/Işıklar, Kum/Kumköy, Geyikli-ili ve Ömer-Danişmedlü idi. Ezine’ye bağlı Çavdarlı mezrası da vakıf idi. Lâpseki’ye bağlı Burun-ili ve Çerdikenli nâm-ı diğer Alpagud köyleri de Ezine’deki vakıflara gelir sağlayan vakıf köylerden idi. Ezine’de vakıf olan mezraların sayısı 1516’da 46, 1574’te 28 idi. Köylerin hasılatları arasında yetiştirilen ürünler ve diğer kalemlerden alınan vergiler bulunmaktaydı. Hebe Kadı vakfı ve Mevlana El-Hâc Mehmed b. El-Hâc Câfer vakfı kayıtlarında medresenin camiye bitişik olması, cami ile medresenin din ve eğitimin açısından bir bütünlük arz ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ezine’deki vakıf eserlerinde görülen bu durum 16. yüzyıl Osmanlı şehir düzeni hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Ezine evkaf tahrir kayıtlarında görevli ücretlerinde değişik mesleklerden kimselerin kaydedilmesi birçok kişinin vakıflar sayesinde istihdam edildiğini göstermektedir. Diğer taraftan Ezine’de vakıflara ait binaların bölge insanının dinî, içtimaî, iktisadî hayatına olumlu katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlarda vakıf isimlerinde Osmanlı’nın kuruluş dönemlerine dair önemli kişilerin isimlerinin bulunması ve bölgenin Osmanlı Devleti’nin kuruluş bölgesine yakın olması arasında önemli bir bağ

³⁹ “Kasım Fakih Mezrâsı, bir bağ”; “Hacı Hıdır Mezrâsı, 2 kıt’â bağ”; “Nebi-oğlu Mezrâsı, 5 kıt’â bağ”

⁴⁰ “Salih Fakih Mezrâsı”

⁴¹ “Öküz Ali Mezrâsı”

vardır. Bu sebeple Ezine’de vakıfların çok erken dönemlerde kurulduğu, Ezine ve bölge halkının hayatına kolaylıklar sağladığı anlaşılmaktadır.

7. SUMMARY

In antiquity, the region where Ezine was located was called Troas. It is estimated that the history of Ezine does not go back to the Middle Ages. Before the Turks, this place was under Byzantine rule. However, the settlements were at the village level, not a city. At the end of the XIIIth century, the Danishmendites came and settled in the region. This settlement is considered to be the first Turkish settlements in the region. The idea that Ezine was founded by Turks is more common. The city and its surroundings came under the sovereignty of Karesioğulları as of the XIVth century. The first Ottoman presence in the region took place during the reign of Orhan Bey. His son Süleyman Pasha captured Biga and its surroundings in 1353. Ezine, which is close to here, probably came under Ottoman rule at the same time. Since its conquest, it continued its existence in the Ottoman administrative system as a sub-province of Biga sanjak of the province of Algeria-i Bahr-i Sefid. Today, it is located in the southern part of the Biga Peninsula and has the status of a district of Çanakkale.

The main sources of this study on the foundations of Ezine kaza in the XVIth century are evkâf tahrir defters. These defters were digitally obtained online from the Ottoman Archive of the Presidency Archives Department and the Kuyûd-ı Kadîme Archive of the General Directorate of Land Registry and Cadastre. These defters, which are of two types: mufassal, i.e. detailed, and icmal, i.e. summarised, have been translated into today's letters using the transcription method. After the basis of the study was formed in this way, the study was created by making use of published works. Tables were created to increase comprehensibility. One of the main objectives of the study is to reveal the effects of Ezine foundations and the foundations in question on human life in the relevant period. In addition, this study aims to contribute to the literature on the city and foundations.

There were sultan, vizier, money, zâviye and many hamlet foundations in Ezine. Income was transferred to these foundations from the centre of Ezine, many villages of Ezine and some villages of Lâpseki. It is also understood that some towns of Ezine also provided income to foundations in other places. The presence of Süleyman Pasha, the son of the Ottoman sultan Orhan Bey, and Sultan Murad I among the founders of the foundations shows that Ottoman settlement and urban life in Ezine started in the early periods. It is noteworthy that money foundations were established

by scholars such as kadi and muderris. The fact that the rate of cash management in these foundations was 10 % and 15 % shows that the fatwas issued on this issue were complied with. In addition to the revenues from the villages, rental income from various enterprises were also among the sources of income of the foundations. The expenses of the foundations consisted of the wages of the people in charge of the foundation buildings, lighting expenses, food and repair expenses. It is understood that the people of the city received services in the fields of education, religion, social and public works thanks to the foundations. In this way, the state fulfilled the requirements of being a social state through foundations. On the other hand, the lands belonging to the foundations continued to be cultivated continuously and the continuity of production was ensured. People directly or indirectly linked to the foundations were employed. Both in this way and by meeting the needs of the foundations, the economy was revitalised. It can be said that positive improvements occurred in the lives of the people living in and around Ezine through the foundations.

8. KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA)

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.): 59, 166, 536.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKG.), Kuyûd-ı Kadîme Arşivi (KK.)

Tapu Tahrir Defteri (TT.d.): 381.

Kaynak ve Tetkik Eserler

Akgündüz, A. (2013). *İslâm hukukunda ve Osmanlı tatbikatında vakıf müessesesi*.

İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Akşit, Z. (1976). Ezine hakkında notlar. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 6, 157-164.

Aktaş, M. (2023). *Para vakıfları-ekonomi kalkınma modelleri 2*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Aktepe, M. (1993). Çandarlı İbrahim Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. VIII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 214.

Ayverdi, E. H. (2006). I. Murad devrinde Asılhan Bey mimarî manzumesi. *Vakıflar Dergisi*, III (Tıpkı Basımı-1956), 65-68.

Bardakçı, V. V. (2019). Osmanlı klasik döneminde Çandarlı ailesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi.

Barkan, Ö. L. (1942). Osmanlı imparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak vakıflar ve temlikler, I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler. *Vakıflar Dergisi*, II, 279-386.

Barkan, Ö. L. (1963). Osmanlı imparatorluğunda imaret sitelerinin kuruluş ve işleyiş

- tarzına ait araştırmalar. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XXIII/1-2, 239-296.
- Barkan, Ö. L. (1956). Türkiye’de servar var mı idi?. *Belleten*, 20/78, 237-246.
- Barkan, Ö. L. (1980). *Türkiye’de toprak meselesi toplu eserler 1: XV ve XVI’ncı asırlarda Osmanlı İmparatorluğu’nda toprak işçiliğinin organizasyonu şekilleri*, İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Bostan, İ. (2001). Kapudan Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXIV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 354-355.
- Bostan, İ. (2009). Saruca Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXXVI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 168-169.
- Çakar, E. (2015). 16. yüzyılda Antakya vakıfları (1550 Tarihli Evkaf Defterine Göre). *Vakıflar Dergisi*, XLIII, 9-39.
- Demircan, H. (2000). Osmanlı klasik dönemi Biga tarihi. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Demirel, Ö. (2000). *Osmanlı-vakıf ilişkisine bir örnek: Sivas şehir hayatında vakıfların rolü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Emecen, F. (1992). Biga. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. VI, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 136-137.
- Gelibolulu Mustafa Ali Efendi. (2006). *Kitâbü’t-târih-i künhü’l-ahbâr*. Haz. Uğur A., Gül, A., Çuhadar, M., Çuhadar, İ. H. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Genç, M. (2006). Nâzır-Osmanlılar’da. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. XXXII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 449-450.
- Gökbilgin, M. T. (2007). *XV. ve XVI. asırlarda Edirne ve Paşa livası Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- İnalcık, H. (2013). *Osmanlı imparatorluğu klâsik çağ (1300-1600)*. Çev. Ruşen Sezer. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplanoglu, R., Topçu, N. ve Delil, H. (Haz.) (2014). 1455 Tarihli Kirmastî Tahrir Defteri’ne göre Osmanlı kuruluş devri vakıfları (Giriş-Tıpkıbasım-Çeviriyazı). İstanbul: Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları.
- Kut, G. (1989). Ahmed Paşa-Bursalı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. II, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 111-112.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî - Osmanlı ünlüleri*, 3. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ocak, A. Y.; Farûkî, S. (1986). Zâviye. *Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi*, C. XIII, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 468-476.
- Özcan, T. (2003). *Osmanlı para vakıfları-Kanûnî dönemi Üsküdar örneği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özkılınç, A., Coşkun, A., Karazeybek, M., Sivridağ, A. ve Yüzbaşıoğlu, M. (Haz.) (1995). 166 Numaralı Anadolu Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530)-Dizin ve Tıpkıbasım. Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları.
- Kurt, İ. (2015). *Para vakıfları-nazariyat ve tatbikat*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Pamuk, B. (2014). Ayntâb şehir hayatında vakıflar (XVI. Yüzyıl). İ. Altınöz (Ed.),

Uluslararası Antep-Halep Vakıfları Sempozyumu (21-24 Aralık 2009, Gaziantep), C. 1, içinde (7-16), İstanbul.

Pamuk, B. (2011). Erzurum şehir hayatında vakıfların rolü. Ö. Buçukcu (Haz.) 1. *Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi Bildiriler Kitabı (5-7 Kasım 2010, Ankara), içinde (357-369). Ankara.*

Sezer, M. (2020). XVI. yüzyılda Köstendil sancağı ve kazalarında para vakıfları. A. Kala, İ. Güleç, Ö. S. Güler (Ed.) *Rumeli’de Osmanlı vakıfları üzerine araştırmalar: Bulgaristan, içinde (69-99). İstanbul.*

Uysal, A. O. (2019). Ezine’de Osmanlı dönemi yapı kitabeleri. O. Kunduracı ve A. Y. Yılmaz (Ed.) *Yaşar Erdemir’e armağan: Sanat tarihi yazıları, içinde (147-175). Konya.*

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Çandarlı vezir ailesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

9. EKLER

Sıra No	Mezra Adı	Vakfın Türü	Yeri	Tasarruf Eden	Taşınmazlar	Hâsılat
1	Çiftlik	-	-	Veysi Fakih	-	100
2	Nasuh Çiftliği	-	Sürülü köyü yakını	Seydi Fakih ve Mevlana Alaaddin	-	40
3	Çiftlik	-	Kızıl-köyü yakını	Ahmed v. Mehmed	2 dönüm bağ	60
4	Çiftlik	-	Danişmendlü yakını	Piri Fakih	-	150
5	Çamluca Çiftliği	-	-	Turgud ve Mehmed	2 kıt’â bağçe ve 2 kıt’â asiyab	200
6	Çiftlik	-	Pazar-köyü yakını	Mehmed, Ali ve Abdi	Bir çiftlik yer	80
7	Salih Fakih Çiftliği	-	Boz-ili yakını	Mehmed Fakih	-	60
8	Hamza Fakih Çiftliği	-	Küçük Alemşalu	Yunus ve Veli	-	190
9	Kurşunlu Fakih Çiftliği	-	Kurşunlu köyü yakını	Mehmed Fakih ve diğer Mehmed	-	50
10	Çiftlik	-	Akça-köyü yakını	Alaaddin	Bir çiftlik yer	120
11	Çiftlik	-	Kum-köy yakını	İdris	-	90
12	Çiftlik	Evlat	Geyikli köyü yakını	Hızır (Vakf-ı evladdan)	Bir çiftlik yer, 1 kıt’â bağ	150
13	Hacı Hıdır Çiftliği	Evlat	Büyük Alemşalu yakını	Bâkî (Vakf-ı evladdan)	Bir çiftlik yer, 2 kıt’â bağ	200
14	Turdu Çiftliği	-	Bozköy köyü	Hacı ..., Hızır ve İsa	Bir çiftlik yer	120
15	Çiftlik	-	Çamluca köyü yakını	Mehmed	Bir çiftlik yer	50
16	Zekerriya Çiftliği	-	Mavromat köyü yakını	Piri ve Mehmed v. Hasan Fakih	Bir çiftlik yer	210
17	Taceddin Çiftliği	-	Ak-köy	Mevlana Latif	-	100
18	Kulaklı Çiftliği	-	Akçabaşlı köyü yakını	Musa ve Latif	-	200
19	Hacı Murad Çiftliği	-	-	Mustafa, Veli, Nasuh, Yusuf	Bir çiftlik yer, 2 kıt’â bağ	180
20	Çiftlik	-	Kızıl-köy köyü yakını	Piri Fakih (1 çiftlik tasarruf eder)	İki çiftlik yer ve 2 kıt’â bağ	60
21	Çiftlik	-	Bergos köyü yakını	Mehmed Fakih	Bir çiftlik yer	180
22	Kaya Yusuf Çiftliği	-	Kımk köyü yakını	Mehmed Fakih, Nebi ve Mustafa Fakih	Bir çiftlik yer	90
23	Örölmüş Çiftliği	-	Bergos köyü yakını	Mevlana Muhyiddin	-	200

24	Emirhan Çiftliği	-	Çamluca köyü yakını	Mehmed, Nasuh Fakih (ve) Ahmed	Bir çiftlik yer	250
25	Ardıçlı Çiftliği	-	Tomalı köyü yakını	Mustafa	Bir çiftlik yer	90
26	Musa Çiftliği	-	Ezine-pazarı yakını	İsa, Mustafa ve Ali	Bir çiftlik yer	150
27	Kulaklar Çiftliği	-	Ezine-pazarı yakını	Hızır ve İlyas	Bir çiftlik yer	150
28	Çiftlik	-	Yiğid Aliler köyü yakını	Hüseyin Fakih	Bir çiftlik yer	160
29	Şeyh Ali Çiftliği	-	Tomalı köyü yakını	İlyas	Bir çiftlik yer	100
30	Nebi oğlu Çiftliği	-	İstanbul köyü yakını	Mevlana Muslihiddin	Bir çiftlik yer	150
31	Rahman Çiftliği	-	...	Muslihiddin	Bir çiftlik yer	80
32	Çiftlik	-	Kum köyü	Hacı	Bir çiftlik yer	50
33	Çiftlik	-	Akça-köy	Mevlana Muhyiddin	Bir çiftlik yer, 1 kıt'a Asiyab	160
34	Kâdı Çiftliği	-	Halil-ili köyü sınırında	Seydi (Kâdı'nın kardeşi)	Bir çiftlik yer	200
35	Öküz Ali Çiftliği	-	Halil-ili köyü sınırında	Mehmed Müezzîn	Bir çiftlik yer	150
36	Lütfi Fakih Çiftliği	-	Halil-ili köyü sınırında	Bayezid Fakih İmam	Bir çiftlik yer	300
37	Hacı İsa	-	Eşekvirani köyü sınırında	Mehmed Fakih	-	200
38	Avcı Hızır oğlu Veysi Çiftliği	-	Evcler sınırında	Mustafa	Bir çiftlik yer	80
39	Kalafatlı Mezrası'nda Hayran Çiftliği	-	Kalafatlı Mezrası'nda	Muslihiddin	-	100
40	Şeyh Hayreddin oğlu Mehmed	-	-	Mustafa ve Latif	Bir çiftlik yer, 1 kıt'a Asiyab	200
41	Şeyh Abdullah Çiftliği	-	Şeyhler (ve) Ak-köy sınırında	Ali ve Yusuf (2 çift)	Bir çiftlik yer	80
42	Şeyh Gönenç Çiftliği	-	-	Hayreddin	-	110
43	Beşe Çiftliği	-	Abdurrahman yakınında	Ali Fakih	-	350
44	Ali Reis Çiftliği	-	Bozköy sınırında	Mevlana Sinan	-	90
45	Mahmud Fakih Çiftliği	-	Sancaklı köyü yakınında	Hayreddin ve Emirşah	-	80
46	Rezzak Seydi Fakih	-	Köy sınırında	Abdurrahman	-	50
						6.210 akçe

Ek 1: 1516 Yılında Ezine'ye Bağlı Vakıf Mezraları

Sıra No	Mezra Adı	Vakfın Türü	Yeri	Tasarruf Eden	Taşınmazlar	Hâsılat
1	Salih Fakih	-	Boz-ili köyü	Köyde imam olanlar-Mehmed Fakih	-	100
2	Akçaköy	Âmme	Akça köyü yakını	Hasan Fakih	Bir çiftlik yer	200
3	Hacı Murad	Evlat	İstanbul köyü	Hacı Murad ve oğulları	-	300
4	YOK	-	Boz köyü yakını	Mehmed Fakih	Bir çiftlik yer	300
5	Lütfi Fakih	-	Halil-ili köyü yakını	Mehmed Fakih Hatib	Bir çiftlik yer	300
6	YOK	Âmme	Kulaklı köyü yanında	Mehmed b. Ali	Bir çiftlik yer	100
7	Kalfal	Âmme	İsraillü köyü yanında	Piri Fakih	Bir çiftlik yer	200
8	Emirhan	Âmme	Çamluca köyü yakını	Seyyid Murtaza	Bir çiftlik yer	300

9	Kasım Fakih	Evlat	Geyiklü-ili köyü yanında	Kasım Fakih'in evlatlarından Sefer, Süleyman ve Mehmed	Bir çiftlik yer ve bir bağ	300
10	YOK (hariç ez defter)	Âmme	Ekin-virani köyü (harap durumda) yakını	Mevlana Yasin	Bir çiftlik yer	80
11	Bahaüddin ⁴²	Âmme	Ak köyü yanında	Muslihiddin	Bir çiftlik yer	120
12	YOK	-	Kızıl köyü yakını	Hayrüddin	İki çiftlik yer	200
13	Kaya Yusuf	Âmme	Kınık köyü yanında	İlyas	Bir çiftlik yer	90
14	Avcı Hıdır Oğlu Hasan	Âmme	Avcılar köyü yanında	İbrahim	Bir çiftlik yer	80
15	Hacı Hıdır	Evlat	Küçük- Alemşah köyü yanında	Hacı Hıdır'ın evlatlarından Nasuh ve Ramazan	Bir çiftlik yer ve 2 kt'a bağ	260
16	Örölmüş	Âmme	Ezine'ye bağlı Bergos yanında	Ahmed v. Mehmed	Bir çiftlik yer	300
17	Baş Çiftliği	Âmme	Abdurrahmanlı köyü yanında	Mustafa Fakih	Bir çiftlik yer	380
18	Musa Fakih	Âmme	Danışmendli köyü yanında	Ali Fakih	Bir çiftlik yer	100
19	Şeyh Gönçe ⁴³	Âmme	Ezine'ye bağlı Betür-ili ⁴⁴ köyü yanında	Mustafa Fakih	Bir çiftlik yer	150
20	Nebi Oğlu	Evlat	İstanbul köyü yanında	Ramazan ve Malkoç	Bir çiftlik yer ve 5 kt'a bağ	200
21	Şeyh Abdullah	Evlat	Şeyhler köyü yakınında	Şeyh Abdullah'ın evlatlarından Süleyman Fakih	Bir çiftlik yer	100
22	Şeyh Hayrüddin	Âmme	Çamluca ve Şeyhler köyü yakınında	Mustafa	Bir çiftlik yer ve bir değirmen	200
23	Gölce-kırı (hariç ez defter)	-	-	Şaban Emmi	-	80
24	İbrahim Çiftliği	Âmme	Kalafatlı köyü yanında	Mehmed	-	500
25	Öktüz Ali/Müezziz Çiftliği	Camii	Halil-ili köyü sınırında	Halil-ili köyü camii müezziz olanlar-Müezziz Abdülkerim	Bir çiftlik yer	200
26	Kadı	Âmme	Halil-ili köyü yanında	Nasuh Fakih	Bir çiftlik yer	300
27	Mahmud	Âmme	Sancaklı köyü yakınında	Ali Fakih	Bir çiftlik yer	200
28	Zekerriya	Âmme	Mavromat köyü yakınında	Hüseyin Fakih	-	200
						5.840 akçe

Ek 2: 1574 Yılında Ezine'ye Bağlı Vakıf Mezraları

Çatışma beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ilişkilerimin bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederim.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

⁴² 1530'da "Ak-köy" olarak kayıtlıdır (BOA. TT.d. 166, s. 238).

⁴³ 1530'da "Mezrâ-i Şeyh Gönçe" olarak kayıtlıdır (BOA. TT.d. 166, s. 239).

⁴⁴ 1530'da "Karye-i Pütür-ili" olarak kayıtlıdır (BOA. TT.d. 166, s. 234).